

**ANALIZA SYTUACJI
WEWNĄTRZREGIONALNEJ
W OBSZARZE POLITYKI SPOŁECZNEJ**

**AKTUALIZACJA
W OBSZARZE:
USŁUG AKTYWNEJ INTEGRACJI
ORAZ WSPARCIA RODZINY I PIECZY ZASTĘPCZEJ
Kielce, 2018 rok**

Spis treści

Spis treści.....	2
Dane o sytuacji demograficznej i społecznej województwa świętokrzyskiego.....	3
Sytuacja demograficzna.....	3
Bezrobocie.....	4
Wskaźnik ubóstwa.....	7
Pomoc społeczna.....	9
Osoby i rodziny, którym przyznano świadczenie.....	11
Wnioski.....	14
Usługi wsparcia na rzecz prawidłowego funkcjonowania rodziny i pieczy zastępczej.....	15
Asystent rodziny.....	16
Rodzina wspierająca.....	17
Świetlice, kluby przyszkolne i pozaszkolne.....	18
Poradnictwo specjalistyczne.....	20
Wnioski i rekomendacje.....	22
Pieczka zastępcza.....	24
Instytucjonalna pieczka zastępcza.....	25
Rodzinna pieczka zastępcza w województwie świętokrzyskim.....	27
Wnioski i rekomendacje.....	31
Koordynatorzy rodzinnej pieczy zastępczej i rodziny pomocowe.....	32
Wnioski i rekomendacje.....	34
Usamodzielnianie.....	35
Wnioski i rekomendacje.....	37
Grupy wsparcia rodzinnej pieczy zastępczej.....	38
Adopcja.....	39
Usługi aktywnej integracji dla osób w trudnej sytuacji na rynku pracy.....	40
Praca socjalna.....	40
Narzędzia oraz formy aktywnej integracji i pracy socjalnej.....	42
Aktywność projektowa.....	45
Podmioty ekonomii społecznej o charakterze reintegracyjnym.....	46
Spółdzielnie socjalne.....	47
Wnioski i rekomendacje.....	48
Wnioski i rekomendacje zbiorczo.....	48

Dane o sytuacji demograficznej i społecznej województwa świętokrzyskiego

Sytuacja demograficzna

W 2016 roku po raz kolejny odnotowany został spadek ludności zamieszkującej region świętokrzyski o **4 279 mieszkańców** w stosunku do 2015 roku. Największy spadek liczby mieszkańców odnotowano w powiecie skarżyskim (-655) oraz w starachowickim (-583). Najmniejszy odpływ ludności odnotowano w powiatach: kazimierskim (-176), włoszczowskim (-213), staszowskim (-239), pińczowskim (-243) oraz jędrzejowskim (-255). Powiat kielecki jako jedyny w województwie świętokrzyskim odnotowuje dodatni wzrost ludności o **451** mieszkańców w 2016 roku (tabela 1).

Tabela 1. Liczba mieszkańców województwa świętokrzyskiego w latach 2013-2016

Lp.	Powiat/ miasto	2013 r.	2014 r.	2015 r.	2016 r.	Zmiana 2016-2015
1	buski	73 591	73 450	73 068	72 779	-289
2	jędrzejowski	87 987	87 635	87 141	86 886	-255
3	kazimierski	34 943	34 689	34 449	34 273	-176
4	kielecki	207 588	208 066	208 526	208 977	+451
5	konecki	83 392	82 925	82 336	81 902	-434
6	opatowski	54 656	54 248	53 821	53 361	-460
7	ostrowiecki	114 418	113 678	112 417	111 984	-433
8	pińczowski	40 611	40 350	40 081	39 838	-243
9	sandomierski	80 069	79 625	79 266	78 858	-408
10	skarżyski	78 072	77 647	77 039	76 384	-655
11	starachowicki	93 216	92 540	92 032	91 449	-583
12	staszowski	73 505	73 320	73 036	72 797	-239
13	włoszczowski	46 321	46 146	45 921	45 708	-213
14	m. Kielce	199 870	198 857	198 046	197 704	-342
województwo świętokrzyskie		1 268 239	1 263 176	1 257 179	1 252 900	-4 279

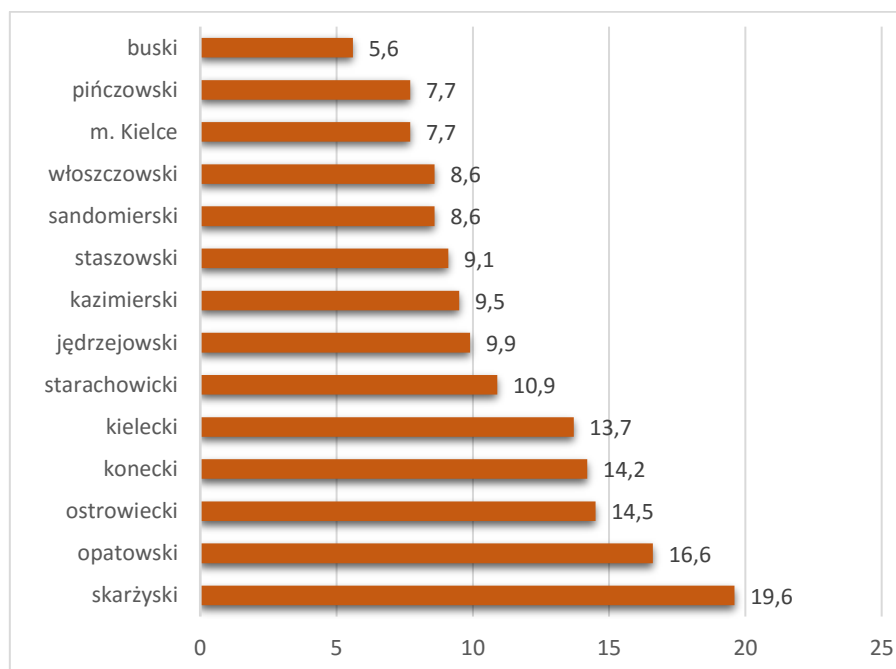
Źródło: Opracowanie własne na podstawie Urzędu Statystycznego w Kielcach.

W 2016 roku, podobnie jak w latach ubiegłych, na terenie województwa świętokrzyskiego zamieszkiwało więcej kobiet – 629 813 (**50,27%**) niż mężczyzn – 623 087 (**49,73%**). Analizując populację województwa świętokrzyskiego według struktury wiekowej oraz płci obserwuje się przewagę mężczyzn wśród mieszkańców w wieku

przedprodukcyjnym oraz przewagę mężczyzn w grupie mieszkańców wieku produkcyjnym. Zdecydowana przewaga liczby kobiet występuje wśród osób w wieku poprodukcyjnym.

Bezrobocie

W regionie nadal utrzymuje się znaczne zróżnicowanie terytorialne natężenia bezrobocia. Najwyższa stopa bezrobocia wystąpiła w powiatach: skarżyskim - 19,6%, opatowskim - 16,6%, ostrowieckim - 14,5%, koneckim - 14,2% i kieleckim - 13,7%, natomiast najniższa w: buskim - 5,6%, m. Kielce i pińczowskim - po 7,7% oraz sandomierskim i włoszczowskim - po 8,6% (wykres 1).

Wykres 1. Stopa bezrobocia w powiatach województwa świętokrzyskiego na koniec XII 2016 roku.
Źródło: Opracowanie własne na podstawie Urzędu Statystycznego w Kielcach.

Liczba bezrobotnych w woj. świętokrzyskim według stanu na 31.12.2016 r. wyniosła 57 126 osób, w tym:

- 17 273 bezrobotnych do 30 roku życia (30,2% ogółu),
w tym 8 640 bezrobotnych do 25 roku życia (15,1%),
- 28 939 bezrobotnych kobiet (50,7%),
- 32 141 bezrobotnych zamieszkałych na wsi (56,3%),
- 48 674 bezrobotnych bez prawa do zasiłku (85,2%),

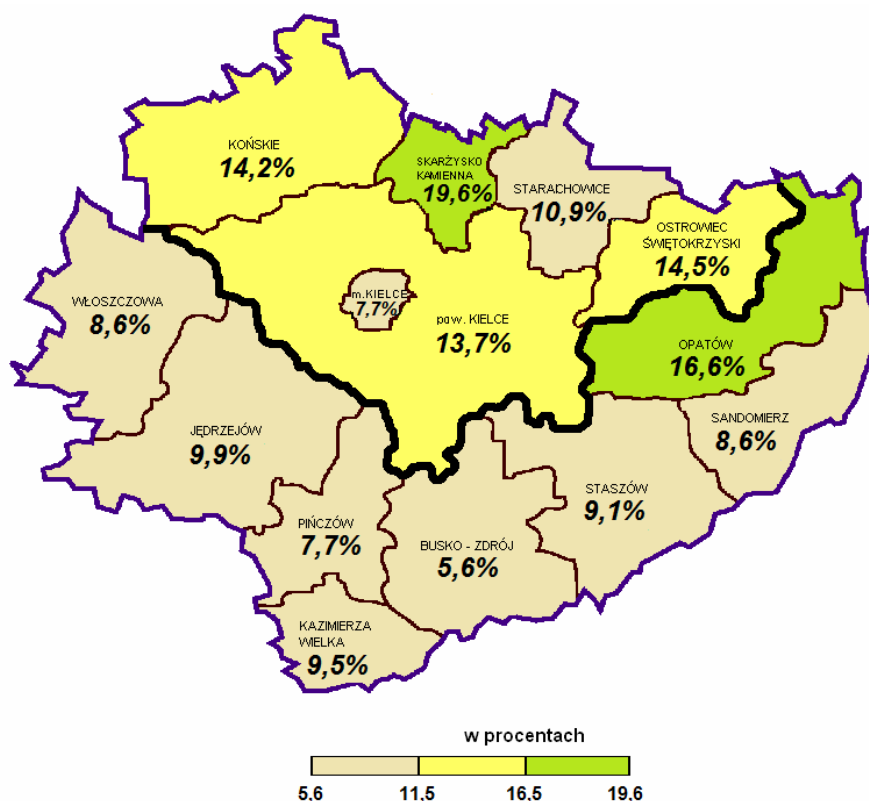
- 8 452 bezrobotnych z prawem do zasiłku (14,8%),
- 2 761 bezrobotnych w okresie do 12 miesięcy od dnia ukończenia nauki (4,8%),
- 3 667 bezrobotnych niepełnosprawnych (6,4%).

Poziom bezrobocia na koniec grudnia 2016 roku był niższy o 9 005 osób, tj. o 13,6% w porównaniu do 31.12.2015 r.¹

W odniesieniu do grudnia 2015 roku liczba bezrobotnych zmniejszyła się we wszystkich powiatach, przy czym najsilniejszy procentowy spadek odnotowano w: buskim - 21,4% (553 osoby), koneckim - 19,6% (1.028 osób), ostrowieckim - 19,2% (1.311 osób), jędrzejowskim - 17,9% (757 osób) oraz opatowskim - 17,6% (824 osoby).

Stopa bezrobocia na koniec grudnia 2016 roku ukształtowała się w województwie na poziomie 10,8%, a w kraju wyniosła 8,3%.

Mapa 1. Stopa bezrobocia w województwie świętokrzyskim wg powiatów (stan na 31.12.2016 r.)

Źródło: WUP Kielce.

¹ Informacja o poziomie i strukturze bezrobocia w województwie świętokrzyskim w 2016 roku, Wojewódzki Urząd Pracy w Kielcach, styczeń 2017 r.

Na koniec grudnia 2016 roku zarejestrowanych było 49 298 osób będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy (86,3% ogółu), w tym 25 563 kobiety (51,9%) – tabela 2.

Tabela 2. Bezrobotni będący w szczególnej sytuacji na rynku pracy w województwie świętokrzyskim w 2016 r.

L.p.	Osoby, będące w szczególnej sytuacji na rynku pracy	Liczba bezrobotnych	%*	Kobiety	%*	Mężczyźni	%*
Bezrobotni zarejestrowani w PUP							
1	Do 30 roku życia	17 273	30,2	9 490	16,6	7 783	13,6
	w tym bezrobotni do 25 r.ż.	8 640	15,1	4 458	7,8	4 182	7,3
2	Długotrwale bezrobotni	31 437	55,0	17 001	29,7	14 436	25,3
3	Powyżej 50 roku życia	14 425	25,3	5 409	9,5	9 016	15,8
4	Korzystające ze świadczeń pomocy społecznej	841	1,5	563	1,0	278	0,5
5	Posiadające co najmniej jedno dziecko do 6 roku życia	9 357	16,4	7 590	13,3	1 767	3,1
6	Posiadające co najmniej jedno dziecko niepełnosprawne do 18 roku życia	53	0,1	37	0,1	16	0,0
7	Bezrobotni niepełnosprawni	3 667	6,4	1 746	3,0	1 921	3,4

Źródło: WUP Kielce.

W końcu grudnia 2016 roku zarejestrowanych było 15 331 osób bez kwalifikacji zawodowych, tj. 26,8% ogółu, w tym 7 661 kobiet (50,0%). W odniesieniu do grudnia 2015 roku populacja ta zmniejszyła się o 2 230 osób (tj. o 12,7%).

W 2016 roku pracodawcy zgłosili do powiatowych urzędów pracy z terenu województwa 41 934 wolne miejsca pracy i miejsca aktywizacji zawodowej, tj. o 5 485 więcej (o 15%) niż w 2015 roku (największa ilość ofert pracy od początku istnienia województwa świętokrzyskiego). Wśród wolnych miejsc pracy 53,8% (22 560) stanowiły miejsca pracy subsydiowanej finansowane ze środków Funduszu Pracy, PFRON, EFS (o 2 845, tj. 14,4% więcej niż w 2015 r.), natomiast 46,2% (19 374) to miejsca pracy niesubsydiowanej (wzrost o 2 640, tj. 15,8%). Dla osób niepełnosprawnych przeznaczono 1 261 ofert (3% wszystkich wolnych miejsc pracy), natomiast do osób w okresie do 12 miesięcy od dnia ukończenia nauki skierowano 74 miejsca pracy (0,2%).

W 2016 roku objęto Indywidualnym Planem Działania (IPD) 81 326 bezrobotnych oraz 520 poszukujących pracy, z tego zakończyło realizację IPD 44 676 bezrobotnych oraz 451 osób poszukujących pracy.

W 2016 roku powiatowe urzędy pracy aktywnymi programami objęły 26 928 bezrobotnych, tj. o 2 174 osoby (8,8%) więcej niż przed rokiem. W grupie zaktywizowanych w większości to kobiety - 55,6% (14 985 osób) oraz bezrobotni zamieszkali na wsi - 57,2% (15 412). Spośród bezrobotnych będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy zaktywizowano 14 008 bezrobotnych do 30 roku życia (w tym 7 967 osób do 25 roku życia), 4 119 bezrobotnych powyżej 50 roku życia oraz 10 097 długotrwale bezrobotnych.

Najwięcej bezrobotnych skierowanych zostało na staż – 11 792 osoby, tj. 43,8% ogółu zaktywizowanych. Przy pracach interwencyjnych zatrudniono 2 269 osób (8,4%), szkolenia rozpoczęło 2 011 bezrobotnych (7,5%), natomiast przy robotach publicznych zatrudniono 1 992 osoby (7,4%). Pracodawcom zrefundowano koszty wyposażenia lub doposażenia stanowisk pracy dla zatrudnionych na tych miejscach 1 831 bezrobotnych (6,8%), dofinansowano podjęcie działalności gospodarczej 1 738 osobom (6,4%). Do prac społecznie użytecznych skierowano 1 408 osób (5,2%), natomiast w ramach bonu na zasiedlenie pracą poza miejscem zamieszkania podjęło 967 osób (3,6%).

Wskaźnik ubóstwa

Indeks zagrożenia ubóstwem jest narzędziem umożliwiającym dokonanie porównania powiatów pod względem zagrożenia ubóstwem. I tak, największe zagrożenie ubóstwem odnotowano w powiecie opatowskim i skarżyskim. Sześć powiatów jest zagrożonych ubóstwem w stopniu wysokim (pińczowski, jędrzejowski, ostrowiecki, starachowicki, sandomierski i konecki). W czterech świętokrzyskich powiatach odnotowano zagrożenie ubóstwem w stopniu średnim, natomiast relatywnie najkorzystniejsza sytuacja występuje w m. Kielce oraz w powiecie staszowskim. Ogólny wskaźnik Indeksu zagrożenia ubóstwem dla województwa świętokrzyskiego za 2016 rok wynosi 44,7 i jest niższy o 1,0 w stosunku do 2015 roku (tabela 3).

Tabela 3. Zmiana Indeksu zagrożenia ubóstwem w województwie świętokrzyskim w latach 2015-2016.

Powiat	Indeks zagrożenia ubóstwem		Zmiana w stosunku do 2015 roku
	2015r.	2016r.	
opatowski	52,0	56,4	+4,4
skarżyski	56,2	51,2	-5,0
pińczowski	36,2	46,6	+10,4
jędrzejowski	49,8	46,2	-3,6
ostrowiecki	51,4	45,8	-5,6
starachowicki	46,2	45,8	-0,4
konecki	53,4	45,4	-8,0
sandomierski	42,4	45,4	3,0
kazimierski	52,0	43,6	-8,4
kielecki	45,8	43,6	-2,2
buski	40,0	43,0	+3,0
włoszczowski	44,0	40,2	-3,8
staszowski	38,8	38,4	-0,4
m. Kielce	32,2	34,4	+2,2
Świętokrzyskie:	45,7	44,7	-1,0

Źródło: Opracowanie własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej.

Tabela 4. Poziom zagrożenia ubóstwem w powiatach województwa świętokrzyskiego w 2016r.

Powiat	Stopień zagrożenia ubóstwem*
buski	średni
jędrzejowski	wysoki
kazimierski	średni
kielecki	średni
konecki	wysoki
m. Kielce	umiarkowany
opatowski	bardzo wysoki
ostrowiecki	wysoki
pińczowski	wysoki
sandomierski	wysoki
skarżyski	bardzo wysoki
starachowicki	wysoki
staszowski	umiarkowany
włoszczowski	średni

* do 40,0 umiarkowany; 40,1-45,0 średni; 45,1-50,0 wysoki; 50,1 i wyżej bardzo wysoki

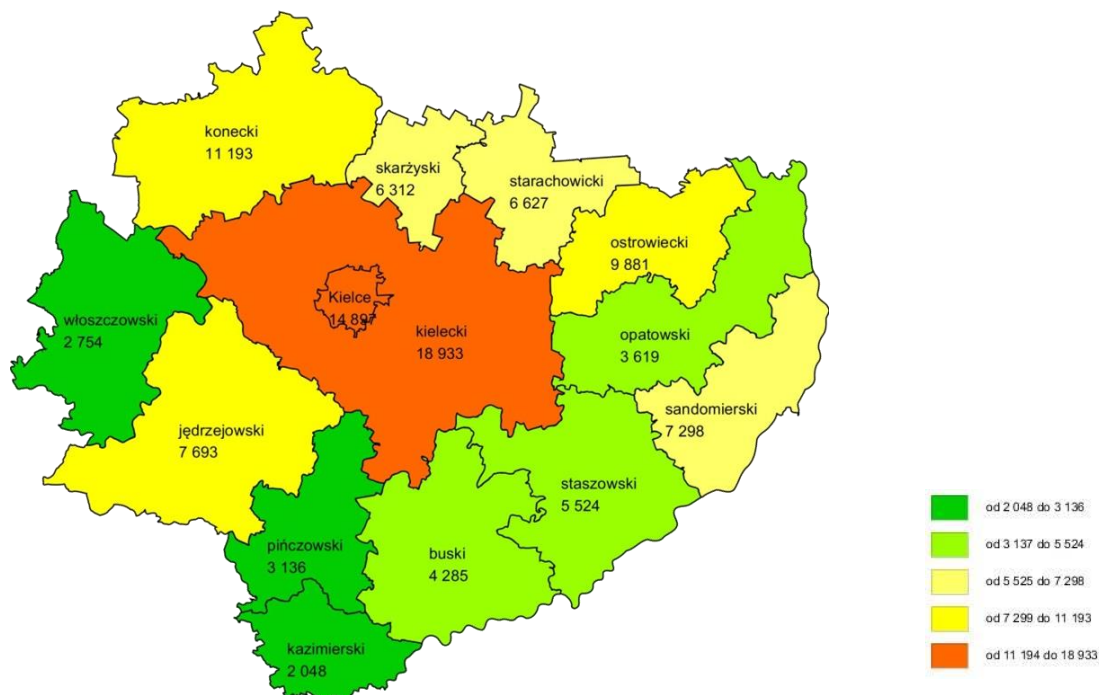
Źródło: Opracowanie własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej.

Pomoc społeczna

W 2016 roku odnotowany został spadek liczby osób, którym udzielono pomocy i wsparcia blisko o **2,44%** w stosunku do 2015 roku. Należy przypomnieć, iż w latach 2014-2015 odnotowano wzrost o **1,34%** (mapa 2).

Mapa 2. Liczba osób, którym udzielono pomocy i wsparcia wg powiatów regionu świętokrzyskiego w 2016 roku.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie CAS.

Analiza wewnątrzregionalnego zróżnicowania wskaźnika deprivacji lokalnej tj. stosunku liczby osób w rodzinach otrzymujących świadczenia pieniężne z pomocy społecznej w przeliczeniu na każde 1000 mieszkańców wskazuje, iż w 2016 roku najwięcej osób korzystających z pomocy społecznej odnotowano w powiatach: sandomierskim (139,18), koneckim (133,7) i staszowskim (121,37). Najniższy wskaźnik deprivacji lokalnej odnotowano w m. Kielce (67,17), następnie w powiatach: kazimierskim (75,61), starachowickim (86,54) oraz włoszczowskim (87,75) – tabela 5, mapa 3, aneks.

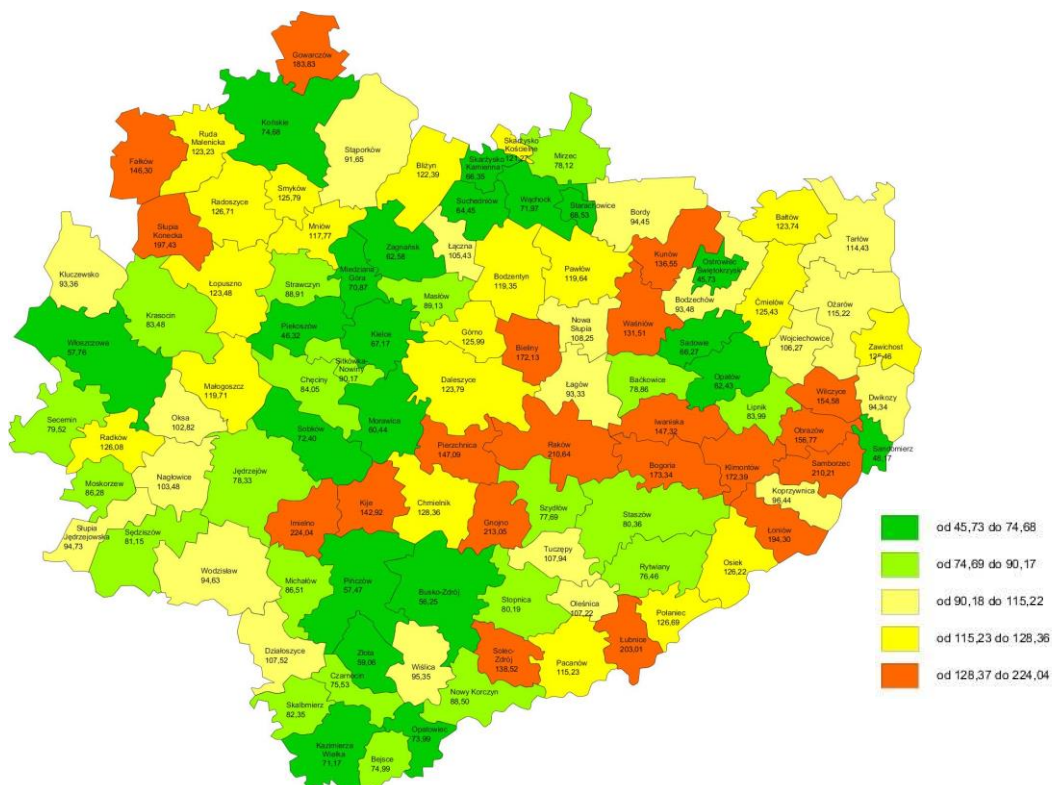
Tabela 5. Wskaźnik deprivacji lokalnej w powiatach województwa świętokrzyskiego – 2015 i 2016 rok

Powiat	Wskaźnik deprivacji lokalnej		Zmiana w stosunku do 2015 roku	Wartości wskaźnika	*1,2
	2015r.	2016r.			
buski	127,7	111,88	-15,82	6	7,2
jędrzejowski	117,51	107,92	-9,59	6	7,2
kazimierski	84,61	75,61	-9,0	2	2,4
kielecki	131,55	108,56	-22,99	6	7,2
konecki	142,76	133,7	-9,06	9	10,8
m. Kielce	73,09	67,17	-5,92	1	1,2
opatowski	107,45	96,85	-10,6	4	4,8
ostrowiecki	122,69	109,41	-13,28	6	7,2
pińczowski	107,45	90,7	-16,75	3	3,6
sandomierski	146,59	139,18	-7,41	9	10,8
skarżyski	115,34	95,98	-19,36	4	4,8
starachowicki	98,03	86,54	-11,49	3	3,6
staszowski	127,67	121,37	-6,3	7	8,4
włoszczowski	99,75	87,75	-12,0	3	3,6

*Wartość wskaźnika liczba osób w rodzinach, którym przyznano świadczenie na każde 1000 mieszkańców.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Centralnej Aplikacji Statystycznej.

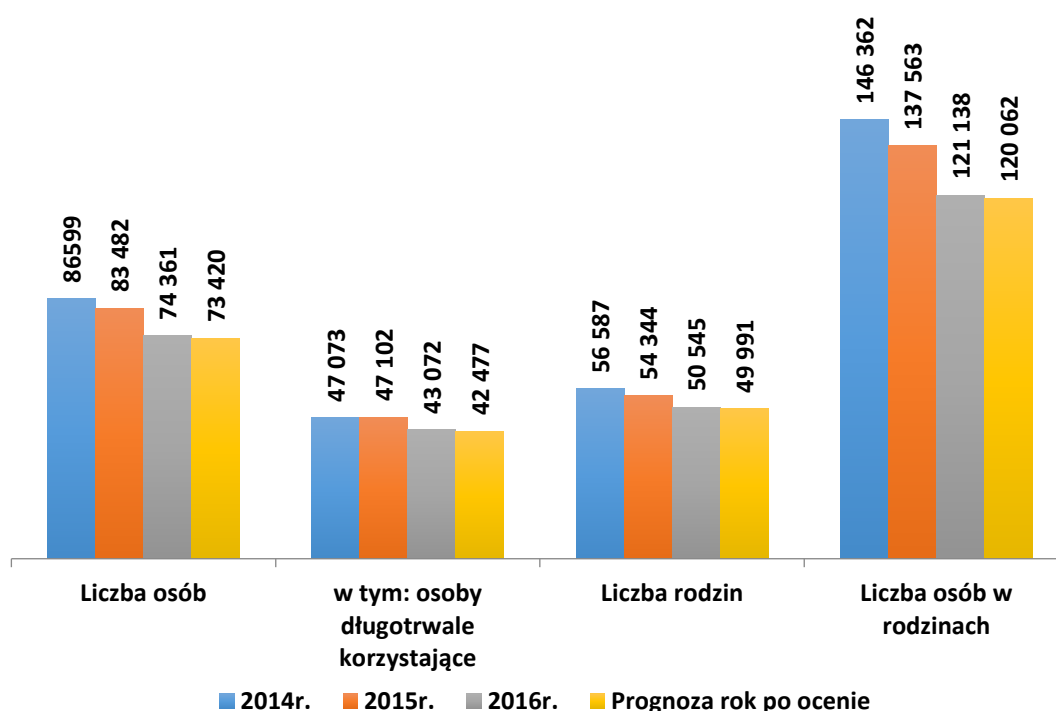
Mapa 3. Wewnątrzregionalne zróżnicowanie wartości wskaźnika deprivacji lokalnej wg gmin regionu świętokrzyskiego w 2016r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie CAS.

Osoby i rodziny, którym przyznano świadczenie

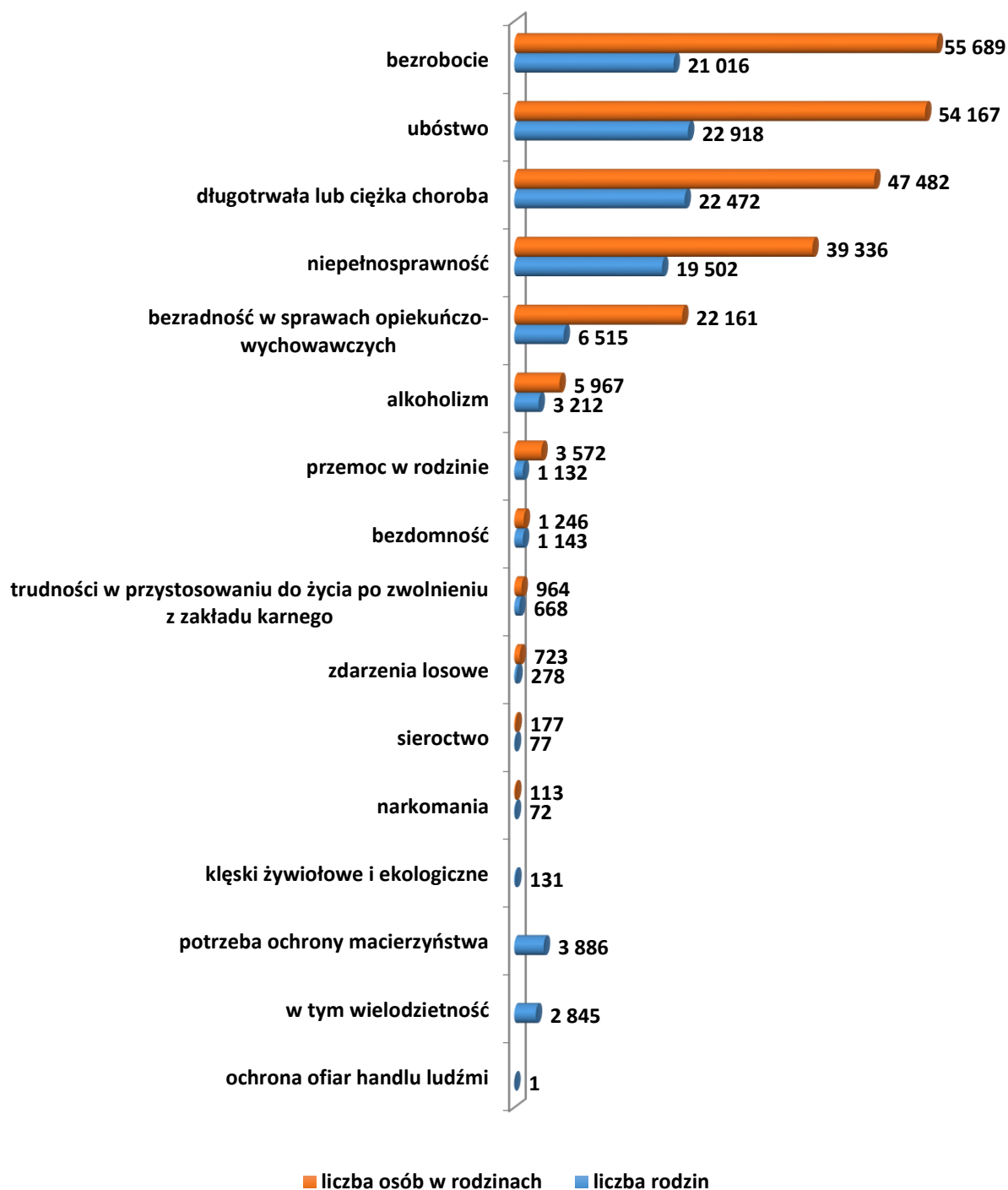
W latach 2014-2016 zarysowuje się tendencja spadkowa liczby osób, którym przyznano świadczenia pomocy społecznej. W 2016 roku w odniesieniu do roku ubiegłego odnotowano spadek o -10,9% liczby tych osób. Blisko 58% to osoby długotrwale korzystające z pomocy społecznej (mniej o 8,5% w stosunku do 2015 r.). Ośrodki pomocy społecznej oraz powiatowe centra pomocy rodzinie z województwa świętokrzyskiego w swych prognozach dotyczących liczby osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej zakładają spadek liczby osób, rodzin oraz osób w rodzinach, które uzyskają świadczenia z systemu pomocy społecznej (wykres 2).

Wykres 2. Osoby i rodziny w województwie świętokrzyskim, którym przyznano świadczenia na przestrzeni lat 2014–2016 wraz z prognozą rok po ocenie.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie CAS.

Dane dotyczące powodów przyznania pomocy, uwzględniają wszystkie przyczyny trudnej sytuacji życiowej wymienione w art. 7 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej. Należy zaznaczyć, iż w jednej rodzinie może wystąpić kilka przyczyn przyznania pomocy (wykres 3).

Wykres 3. Powody udzielenia pomocy i wsparcia w 2016 roku w regionie świętokrzyskim.
Źródło: Opracowanie własne na podstawie CAS.

Bezrobocie, ubóstwo, długotrwała lub ciężka choroba oraz niepełnosprawność to przyczyny, z powodu których najczęściej udzielano wsparcia osobom i rodzinom. Również wysoki wskaźnik obserwuje się w przypadku bezradności w sprawach opiekuńczo-

wychowawczych. Należy zaznaczyć, iż w 2016 roku panuje tendencja spadkowa dotycząca liczby rodzin i osób korzystających z pomocy i wsparcia (tabela 6).

Tabela 6. Powody przyznawania pomocy społecznej na przestrzeni lat 2014-2016 wraz z prognozą

	2014r.	2015r.	2016r.	Prognoza
Ubóstwo				
Liczba rodzin	26 093	24 043	22 918	22 353
Liczba osób w rodzinach	64 803	59 940	54 167	53 073
Bezrobocie				
Liczba rodzin	26 339	23 987	21 016	20 414
Liczba osób w rodzinach	73 612	66 606	55 689	54 435
Niepełnosprawność				
Liczba rodzin	22 006	19 958	19 502	19 526
Liczba osób w rodzinach	46 519	43 134	39 336	39 451
Długotrwała lub ciężka choroba				
Liczba rodzin	22 973	22 661	22 472	22 515
Liczba osób w rodzinach	51 680	50 410	47 482	47 731
Bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych				
Liczba rodzin	7 898	7 169	6 515	6 401
Liczba osób w rodzinach	27 633	25 122	22 161	21 884
Alkoholizm				
Liczba rodzin	3 626	3 301	3 212	3 298
Liczba osób w rodzinach	7 433	6 836	5 967	6 246
Narkomania				
Liczba rodzin	66	61	72	76
Liczba osób w rodzinach	93	99	113	127
Potrzeba ochrony macierzyństwa				
Liczba rodzin	4 295	4 326	3 886	5 734
w tym: wielodzietność				
Liczba rodzin	3 127	3 091	2 845	2 886
Bezdomność				
Liczba rodzin	1242	1 187	1 143	1 156
Liczba osób w rodzinach	1446	1 362	1 246	1 281
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego				
Liczba rodzin	663	738	668	681
Liczba osób w rodzinach	939	1 126	964	1 004
Zdarzenia losowe				
Liczba rodzin	336	332	278	295
Liczba osób w rodzinach	874	848	723	780
Kłęski żywiołowe i ekologiczne				
Liczba osób	27	75	131	75
Sieroctwo				
Liczba rodzin	162	87	77	82
Liczba osób w rodzinach	459	229	177	201
Przemoc w rodzinie				
Liczba rodzin	2 197	2 212	1 132	1 244
Liczba osób w rodzinach	7 216	6 702	3 572	3 953
Ochrona ofiar handlu ludźmi				
Liczba rodzin	3	1	1	1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie CAS.

Wnioski

- W 2016 roku odnotowany został spadek ludności zamieszkującej region świętokrzyski o 4 279 mieszkańców w stosunku do 2015 roku, przy czym największy w powiecie skarżyskim (-655) oraz w starachowickim(-583). Najmniejszy odpływ ludności odnotowano w powiatach: kazimierskim (-176), włoszczowskim (-213), staszowskim (-239), pińczowskim (-243) oraz jędrzejowskim (-255). Powiat kielecki jako jedyny w województwie świętokrzyskim odnotowuje dodatni wzrost ludności o 451 mieszkańców w 2016 roku.
- Stopa bezrobocia w województwie świętokrzyskim na koniec grudnia 2016 roku ukształtowała się na poziomie 10,8% i w odniesieniu do grudnia 2015 roku była niższa o 1,7%.
- Analiza wewnątrzregionalnego zróżnicowania wskaźnika deprivacji lokalnej tj. liczby osób w rodzinach, którym przyznano świadczenie z pomocy społecznej na każde 1 000 mieszkańców wskazuje, iż w 2016 roku największe natężenie wskaźnika deprivacji lokalnej odnotowujemy powiatach: sandomierskim (**139,18**), koneckim (**133,70**) i staszowskim (**121,37**), natomiast najniższe w mieście Kielce (67,17) oraz powiatach: kazimierskim (**75,61**), starachowickim (**86,54**) oraz włoszczowskim (**87,75**). Gminy, w których ww. wskaźnik osiąga najwyższe wartości (powyżej **200,00**) to: Imielno, Gnojno, Raków, Samborzec oraz Łubnice.
- Najczęstsze powody udzielania pomocy społecznej w województwie świętokrzyskim to: bezrobocie, ubóstwo, długotrwała i ciężka choroba oraz niepełnosprawność.
- Wysoki wskaźnik liczby osób i rodzin obserwuje się także w przypadku powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych.
- W 2016 roku **74 361** osobom przyznano świadczenia pomocy społecznej (spadek o **10,9%**). Ponad **58%** ogółu liczby osób stanowią osoby długotrwale korzystające z pomocy społecznej (**43 072** osób). W 2016 roku odnotowano spadek liczby osób długotrwale korzystających ze świadczeń o **8,5%**.

Usługi wsparcia na rzecz prawidłowego funkcjonowania rodziny i pieczy zastępczej

Środowiskowa pomoc dla rodzin w wychowaniu i opiece nad dziećmi świadczona jest w trzech zasadniczych formach: pracy socjalnej, specjalistycznego poradnictwa oraz usług dziennych placówek opiekuńczo-wychowawczych. Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej z 2012 r. ciężar pracy socjalnej z rodziną niewydolną wychowawczo, położyła na nową formę pomocy- tj. asystentów rodziny. Asystenci rodziny nie mogą mieć pod swoją pieczę więcej niż 15 rodzin, co stwarza szansę na prowadzenie intensywnej pracy z rodziną i dobre jej efekty. Obok asystentów rodziny, ustawa wprowadza jeszcze jedno narzędzie tj. rodziny wspierające, które mają pomagać rodzinom z problemami lepiej prowadzić gospodarstwo domowe i wypełniać role społeczne.

Specjalistyczne poradnictwo sprawowane jest w ramach osobnych jednostek powoływanych przez powiat i może mieć charakter poradnictwa rodzinnego oraz pomocy prawnej i psychologicznej. Pomoc prawna, w zależności od sytuacji rodzinnej, może obejmować różne zagadnienia z zakresu prawa rodzinnego, zabezpieczenia społecznego, ochrony praw lokatorów itd. Pomoc psychologiczna przyjmuje formę diagnozowania, profilaktyki i terapii, natomiast poradnictwo rodzinne obejmuje szeroko rozumiane problemy funkcjonowania rodziny, w tym problemy wychowawcze i opiekuńcze, a także terapię rodzinną. Specyficzną formą pomocy kierowaną bezpośrednio do dzieci są placówki wsparcia dziennego, które mogą mieć charakter opiekuńczy (różnego rodzaju świetlice, kluby, ogniska wychowawcze, których zadaniem jest pomóc dzieciom w przezwyciężeniu trudności szkolnych, organizacja wolnego czasu, rozwijanie zainteresowań itp.). Są też placówki specjalistyczne, które obok opieki prowadzą również programy psychokorekcyjne i psychoprofilaktyczne (w formie zajęć socjoterapeutycznych, resocjalizujących, logopedycznych, kompensacyjnych). Ostatnią i stosunkowo nową, formą takiego wsparcia są placówki prowadzące pracę podwórkową, których wychowawcy podejmują działania animacyjne i socjoterapeutyczne w terenie. Możliwe jest też łączenie tych typów przez wybrane placówki. Wszystkie te elementy systemu pracy środowiskowej powinny być do dyspozycji rodzin i tworzyć kompleksową ofertę pomocy. Ma ona zapobiegać kryzysom,

a zwłaszcza umieszczaniu dzieci w opiece zastępczej (może także służyć pracy nad powrotem dziecka do rodziny biologicznej).

Analizując usługi wsparcia rodziny i potrzeby gmin w tym zakresie szczególną uwagę należy zwrócić na liczbę rodzin korzystających z pomocy społecznej z tytułu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych. Są to bowiem rodziny, które mogą zostać objęte wsparciem asystenta rodziny, rodzin wspierających oraz placówek wsparcia dziennego.

Asystent rodziny

W regionie świętokrzyskim na przestrzeni lat 2015 i 2016 nastąpił nieznaczny, wynoszący 1,3% spadek poziomu zatrudnienia asystentów rodziny – na koniec ubiegłego roku zatrudnionych w gminach było 149 asystentów (tabela 7). Na mapie województwa nadal widnieją ośrodki pomocy społecznej, które nie zatrudniają asystenta rodziny (gmina Sadowie).

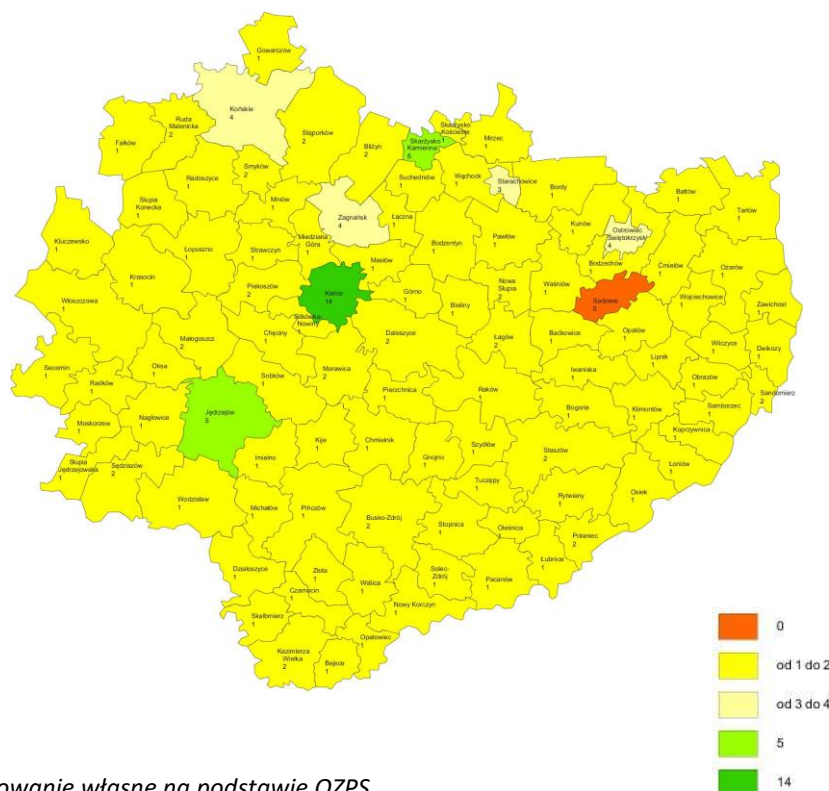
Tabela 7. Liczba zatrudnionych asystentów rodzin w gminach województwa świętokrzyskiego w latach 2015-2016 z uwzględnieniem podziału na powiaty.

Powiat	Liczba zatrudnionych asystentów rodziny		Liczba rodzin objętych asystenturą rodzinną		Liczba osób w tych rodzinach		Liczba dzieci w tych rodzinach		Liczba rodzin, których dziecko zostało umieszczone w pieczy zastępczej, objętych wsparciem asystenta	
	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016
buski	8	9	81	93	389	349	219	186	6	1
jędrzejowski	14	15	137	151	561	557	322	323	6	7
kazimierski	6	6	43	58	216	206	120	122	3	2
m. Kielce	12	14	114	138	333	395	198	162	2	6
kielecki	22	27	295	296	974	1044	597	722	11	61
konecki	13	14	111	113	406	424	239	248	4	12
opatowski	9	7	79	59	371	340	218	199	2	6
ostrowiecki	14	9	91	127	594	392	357	275	10	12
pińczowski	5	5	43	45	210	219	147	140	2	1
sandomierski	11	10	97	98	441	373	243	232	6	5
skarżyski	11	10	118	111	477	474	267	262	9	16
starachowicki	8	7	95	94	436	351	276	220	3	2
staszowski	12	10	114	98	368	247	284	301	3	6
włoszczowski	6	6	57	59	262	268	154	158	1	5
RAZEM	151	149	1475	1540	6038	5639	3641	3550	68	142

Źródło: opracowanie własne ROPS.

Mapa 4. Liczba asystentów rodziny w 2016 roku wg gmin regionu świętokrzyskiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie OZPS.

Największa liczba asystentów rodziny została zatrudniona w gminach powiatu kieleckiego (27) oraz jędrzejowskiego (15), natomiast najmniejszą liczbę asystentów odnotowano w powiecie pińczowskim (5), kazimierskim i włoszczowskim (po 6). Zwiększenie liczby asystentów rodzin odnotowano w gminach powiatu kieleckiego zaś zmniejszenie - ostrowieckiego.

W 2016 roku w stosunku do roku 2015 obserwujemy wzrost liczby rodzin objętych pracą asystenta rodziny o **4,22%**.

Rodzina wspierająca

Osobnym, aczkolwiek mocno związanym z asystą rodziny zadaniem, jest uruchomienie działań tzw. rodzin wspierających. Rodzina wspierająca, przy współpracy asystenta rodziny, pomaga rodzinie przeżywającej trudności w:

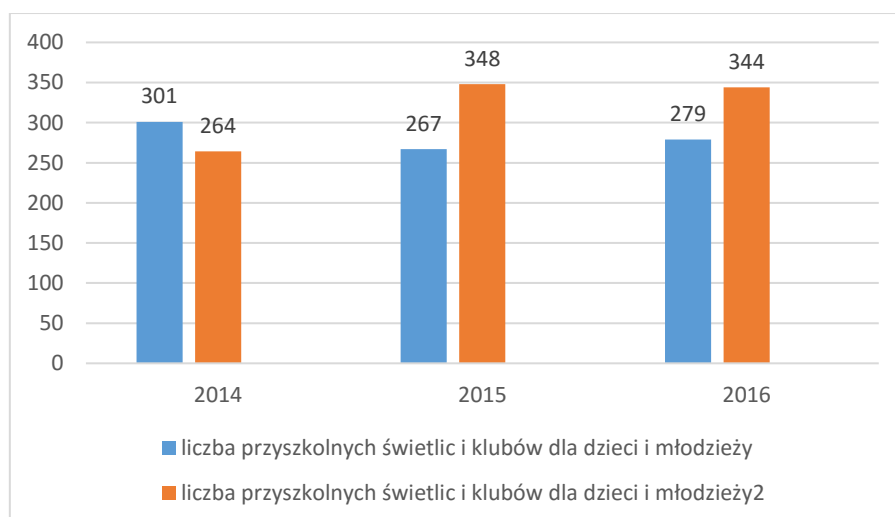
- w opiece i wychowaniu dziecka;
- prowadzeniu gospodarstwa domowego;
- kształtowaniu i wypełnianiu podstawowych ról społecznych.

W 2016 r. rodzina wspierająca funkcjonowała tylko w powiecie kieleckim - w gminie Nowa Słupia, pod swoją opieką miała powierzonych 2 dzieci.

Świetlice, kluby przyszkolne i pozaszkolne

Ważnym elementem wsparcia rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji są placówki wsparcia dziennego, których zadania polegają na wspieraniu rodziny w sprawowaniu jej podstawowych funkcji opiekuńczo - wychowawczych i edukacyjnych wobec dzieci. W swojej działalności współpracują z rodzicami lub opiekunami dziecka, a także placówkami oświatowymi oraz podmiotami leczniczymi.

Do świetlic, klubów przyszkolnych i pozaszkolnych zalicza się placówki kulturalne posiadające co najmniej jedno pomieszczenie, niezbędny sprzęt i obejmujące swym zasięgiem działania małe grupy środowiskowe. W grupie tych podmiotów mieszczą się świetlice środowiskowe, socjoterapeutyczne, kluby młodzieżowe jako placówki pozaszkolne i inne.

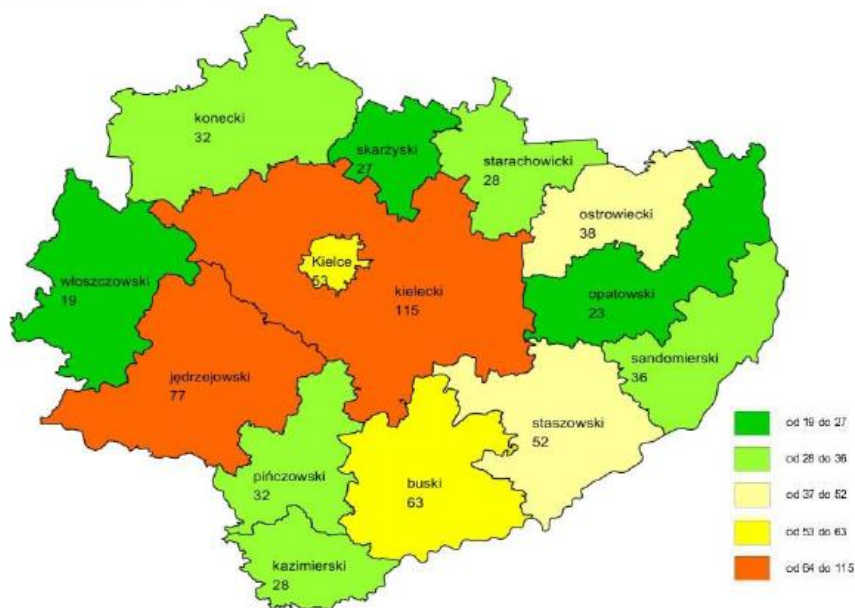

Wykres 4. Liczba świetlic i klubów dla dzieci i młodzieży przyszkolnych i pozaszkolnych w regionie w latach 2014-2016

Źródło: Opracowanie własne ROPS.

W 2016 roku liczba świetlic i klubów dla dzieci i młodzieży na terenie województwa świętokrzyskiego wyniosła **623**, przy czym **55,22%** stanowią świetlice przyszkolne, a **44,78%** pozaszkolne. Liczba placówek tego typu wzrosła o **2,24%** w stosunku do roku 2015.

Mapa 5. Liczba świetlic i klubów dla dzieci ogółem wg powiatów regionu świętokrzyskiego w 2016 roku

Źródło: Opracowanie własne ROPS.

Najwięcej świetlic i klubów dla dzieci i młodzieży zlokalizowanych jest na terenie powiatu kieleckiego (**115**), jędrzejowskiego (**77**) oraz na terenie m. Kielce (**53**). Najmniejsza liczba placówek znajduje się w powiatach: włoszczowskim (**19**), opatowskim (**23**) oraz skarżyskim (**27**).

Z danych pozyskanych z ośrodków pomocy społecznej wynika, iż w 2016r. zmalała liczba świetlic socjoterapeutycznych; na koniec okresu sprawozdawczego funkcjonowało 18 świetlic wobec 24 w 2015r.; placówki objęły wsparciem łącznie 491 dzieci. Najwięcej placówek tego typu działało w gminach powiatu staszowskiego - 8, m. Kielce – 6 oraz jędrzejowskiego - 3. Świetlice nie zostały utworzone w gminach powiatów: buskiego, kieleckiego, koneckiego, ostrowieckiego, pińczowskiego i skarżyskiego (mapa 6).

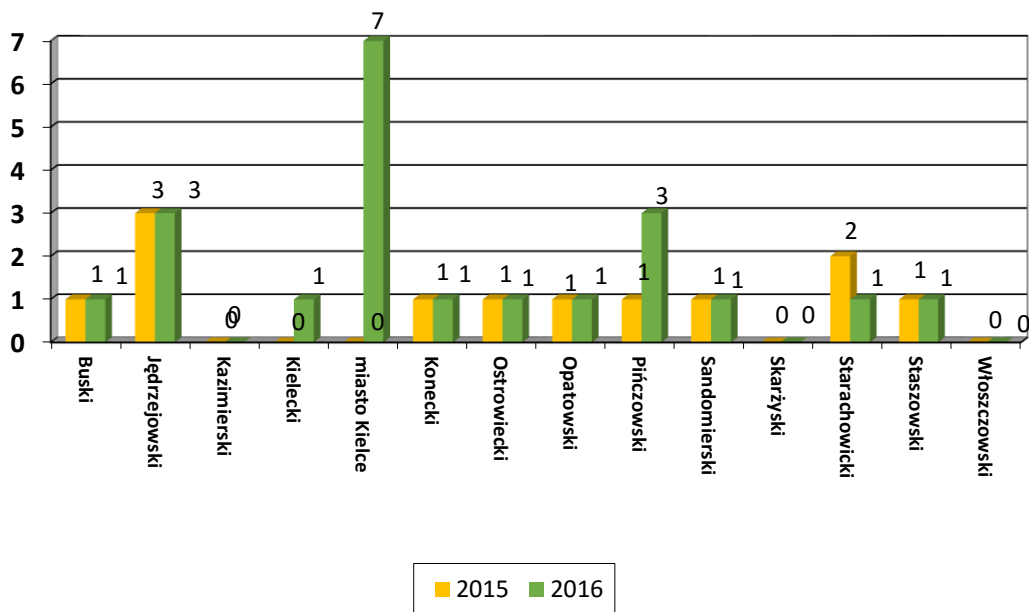
Mapa 6. Świetlice socjoterapeutyczne w regionie w 2016r.

Źródło: Opracowanie własne ROPS.

Poradnictwo specjalistyczne

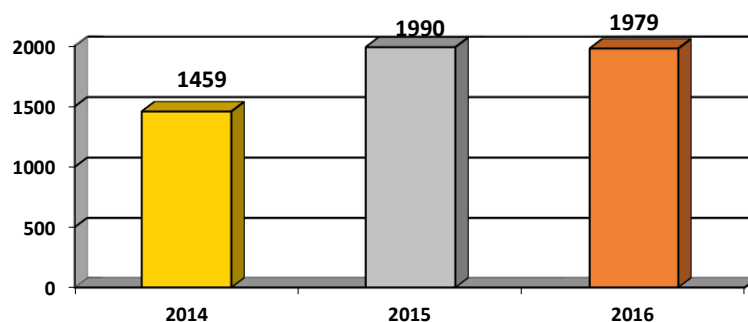
W województwie świętokrzyskim w roku 2016 poradnictwo specjalistyczne prowadzone było przez 11 powiatów tj. o 2 więcej niż w 2015r. i o 4 więcej niż w roku 2014. Łącznie powiaty utworzyły 21 punktów poradnictwa specjalistycznego dla rodzin potrzebujących wsparcia (wykres 5).

Wykres 5. Liczba punktów poradnictwa specjalistycznego na terenie powiatów województwa świętokrzyskiego w latach 2015 – 2016
Źródło: opracowanie własne ROPS.

Na przestrzeni analizowanego okresu najwięcej punktów poradnictwa funkcjonowało na terenie m. Kielce oraz powiatów: jędrzejowskiego i pińczowskiego. Na mapie województwa są jednak takie powiaty, które nie mają takich punktów.

Liczba rodzin objętych wsparciem placówek poradnictwa specjalistycznego w regionie na przestrzeni 2015 i 2016r. kształtuje się na podobnym poziomie. Jak przedstawia wykres 6 zapotrzebowanie na tę formę wsparcia jest w naszym województwie jest wysokie – wsparcie uzyskało 1 979 rodzin.

Wykres 6. Liczba rodzin objętych wsparciem placówek poradnictwa specjalistycznego w latach 2014 -2016

Źródło: opracowanie własne ROPS.

Najwięcej rodzin korzystało z poradnictwa specjalistycznego w m. Kielce – 856 rodzin, co stanowiło aż 43% ogółu, powiecie koneckim – 322 rodziny (16% ogółu) oraz jędrzejowskim – 250 rodzin (12% ogółu).

Streetworking

Jedną z nowatorskich form wsparcia rodzin w sytuacji kryzysowej jest **streetworking**, **który należy** rozumieć jako wyciąganie ręki do drugiego człowieka, wychodzenie poza mury instytucji do osób, które z różnych powodów nie korzystają z pomocy w konwencjonalny sposób. Kluczowym elementem tego podejścia jest praca z osobami potrzebującymi pomocy w ich środowisku². Metoda ta, poprzez swoje zindywidualizowanie, ukierunkowanie na zasoby i potrzeby klienta, a także elastyczność i niezinstytucjonalizowanie, umożliwia pomaganie ludziom dotychczas izolowanym, odrzucanym i niezauważanym. Jest to innowacyjna forma pracy socjalnej, która w regionie wciąż nie jest wykorzystywana w pracy socjalnej - realizowana była tylko w m. Kielce, gdzie funkcjonowało 2 streetworkerów. W zakresie swoich obowiązków w 2016r. podjęli 603 interwencje tj. o 90 więcej niż w 2015r.

Nie należy także zapominać o podnoszenia kompetencji i kwalifikacji wychowawczych rodziców i opiekunów.

Wnioski i rekomendacje

- Zwiększenie zatrudnienia asystentów rodziny. Biorąc pod uwagę nadal wysoką liczbę rodzin z problemami opiekuńczo – wychowawczymi (6 515), odsetek rodzin, które odmawiają współpracy z asystentem rodziny (25%) oraz maksymalną liczbę rodzin, które może objąć opieką jeden asystent (15) - liczba asystentów rodziny w województwie powinna wynosić przynajmniej 326. Największe potrzeby w zakresie usług asystenta rodziny występują w m. Kielce i powiecie kieleckim. W pierwszej kolejności należy jednak dążyć do zatrudnienia przynajmniej jednego asystenta w każdym ośrodku pomocy społecznej. Zaleca się rozważenie zlecenia zadania w trybie ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie;
- Liczba rodzin objętych asystenturą na przestrzeni analizowanego okresu wyniosła 1540 i wciąż utrzymuje się na wysokim poziomie. Największą liczbę rodzin, z którymi

---

² A. Simiot, K. Oleś, B. Wypychowska „Streetworking – szansą dla dzieci ulicy”

podjęli współpracę asystenci rodziny odnotowano w gminach powiatów: kieleckiego oraz jędrzejowskiego, zaś najmniej na terenie gmin powiatów: pińczowskiego, włoszczowskiego oraz kazimierskiego;

- Rodzina wspierająca stanowi ważne narzędzie wsparcia w oparciu o potencjał lokalny, jednak analiza danych wskazuje, iż w regionie świętokrzyskim jest to forma pracy z rodziną rzadko stosowana. Niezbędnym wydaje się upowszechnianie tej formy wsparcia w gminach, informowanie przez OPS-y o takich możliwościach pomocy dla rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych.
- Placówki wsparcia dziennego umożliwiają rozwiązanie problemów rodziny w jej środowisku i w oparciu o własne potrzeby. Powinny być tworzone i rozwijane szczególnie w tych częściach województwa gdzie występuje największe natężenie problemów opiekuńczo – wychowawczych i jednocześnie ich liczba jest zbyt mała, aby zaspokoić popyt. Docelowo należy dążyć do tego, aby placówka wsparcia dziennego występowała w każdej gminie.
- Rozwój poradnictwa specjalistycznego we wszystkich powiatach regionu;
- Rozwój metody streetworkingu, jako innowacyjnej formy wsparcia osób i rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Pieczna zastępcza

Schemat 1. Instytucjonalna pieczna zastępcza

Pieczna zastępcza sprawowana jest, co do zasady, w dwóch formach - instytucjonalnej, czyli w całodobowych placówkach opiekuńczo-wychowawczych, gdzie przebywa zazwyczaj liczna grupa dzieci oraz w formach rodzinnych, nad małymi grupami dzieci w domach opiekunów. Opieka rodzinna dzieli się dalej na kilka typów: spokrewnione i niezawodowe rodziny zastępcze, profesjonalne rodziny zastępcze i rodzinne domy dziecka. Rozwój opieki zastępczej skierowany jest na rodzinne formy pieczy zastępczej (deinstytucjonalizacja). W celu ich dalszego wsparcia ustawa wprowadza instytucję koordynatorów pieczy zastępczej oraz rodziny pomocniczej. Rolą koordynatorów jest wspieranie rodzin zastępczych i prowadzących rodzinne domy dziecka. Rodziny pomocowe powoływane są do czasowej pomocy rodzinom zastępczym i osobom prowadzącym rodzinne domy dziecka. O ile koordynatorzy są obligatoryjnymi elementami systemu opieki zastępczej, o tyle rodziny pomocowe są formami komplementarnymi, których samorządy nie muszą bezwzględnie powoływać.

Inną kwestią związaną z pieczą zastępczą, jest pomoc jej wychowankom w usamodzielnieniu się. Wychowankowie z chwilą osiągnięcia pełnoletniości mogą, obok wsparcia finansowego, uzyskać pomoc w postaci pracy socjalnej w ramach indywidualnego programu usamodzielnienia oraz w zakresie zapewnienia odpowiednich warunków

mieszkaniowych i zdobycia zatrudnienia (osoby kontynuujące naukę mogą pozostać w pieczy zastępczej do ukończenia 25 r. życia). Pomoc w zapewnieniu mieszkania może odbywać się przez zapewnienie mieszkania chronionego, pokrycie kosztów wynajmu, albo pozyskanie lokalu z zasobu gminy.

Instytucjonalna piecza zastępcza

W 2016 roku liczba dzieci umieszczonych w instytucjonalnej pieczy zastępczej uległa zmniejszeniu w stosunku do roku poprzedniego i wyniosła 557, niemniej wartość ta jest istotnie wyższa niż w latach 2012 - 2014. Rok badany charakteryzował się 15% spadkiem liczebności dzieci umieszczonych w instytucjonalnej pieczy zastępczej, co niewątpliwie jest korzystnym zjawiskiem. Najwyższy spadek odnotowano w powiatach: pińczowskim (o 47) oraz skarżyskim (o 20), natomiast wzrost w powiatach: kazimierskim – 12 i opatowskim 22 dzieci (tabela 8).

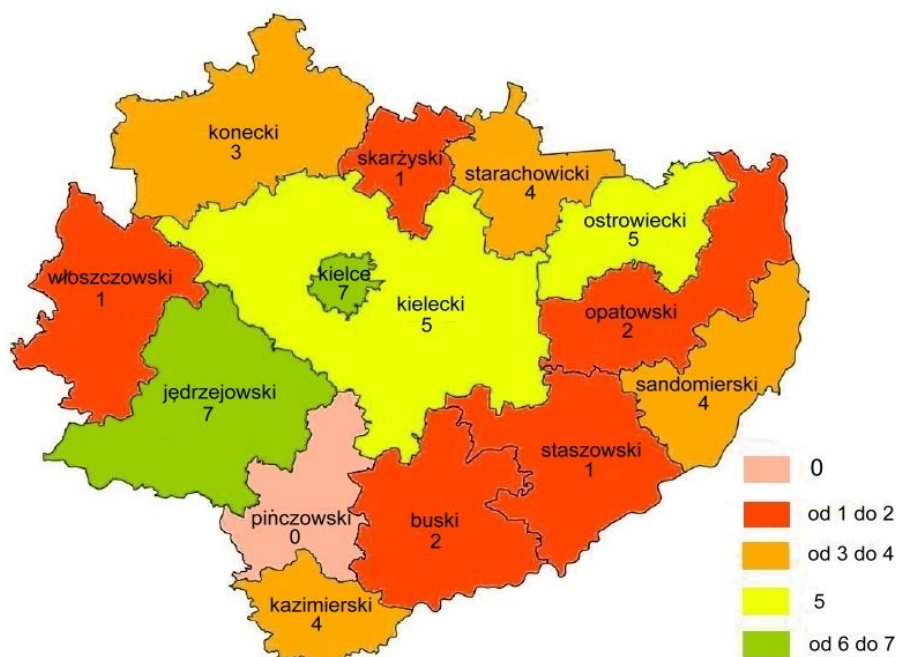
Tabela 8. Liczba dzieci z podziałem na wiek w województwie świętokrzyskim umieszczonych w instytucjonalnej pieczy zastępczej w 2016 r.

Liczba dzieci z podziałem na wiek umieszczonych w instytucjonalnej pieczy zastępczej w 2016r.	Powiat:	Liczba dzieci razem	w tym w wieku:						Liczba placówek w instytucjonalnej pieczy zastępczej na terenie powiatu	Ilość miejsc w instytucjonalnej pieczy zastępczej na terenie powiatu
			0-1	2-3	4-6	7-13	14-18	19-24		
	buski	53	0	0	3	13	16	21	2	60
	jędrzejowski	50	0	1	3	16	25	5	7	75
	kazimierski	58	0	3	4	25	18	8	4	61
	m. Kielce	91	0	4	4	23	50	10	7	99
	kielecki	32	0	1	2	12	13	4	5	38
	konecki	33	0	1	0	13	17	2	4	39
	opatowski	66	0	0	2	25	29	10	4	70
	ostrowiecki	69	0	3	6	16	37	7	4	75
	pińczowski	12	0	0	2	6	4	0	0	0
	sandomierski	33	0	1	1	14	12	5	4	46
	skarżyski	29	0	1	3	8	17	0	1	30
	starachowicki	22	0	0	2	8	8	4	4	48
	staszowski	6	0	0	1	4	0	1	1	7
	włoszczowski	3	0	0	0	0	2	1	1	5
RAZEM:		557	0	15	33	183	248	78	48	653

Źródło: opracowanie własne ROPS

Dane wskazują na systematyczne zwiększanie liczby placówek instytucjonalnej pieczy zastępczej w regionie, choć tendencja ta w roku 2016 straciła na intensywności. Na koniec 2016 r. liczba placówek wyniosła 48 i była o 2 wyższa niż na koniec 2015 r. W regionie daje zauważyć się zróżnicowanie terytorialne liczby placówek - na obszarze m. Kielce funkcjonowało najwięcej typu instytucji (7), zaś na terenie powiatu pińczowskiego - żadna (mapa 7).

Mapa 7. Placówki opiekuńczo-wychowawcze w regionie

Źródło: Ocena Zasobów Pomocy Społecznej na 2016r.

W województwie świętokrzyskim w 2016 roku powstało 6 nowych placówek, w tym 2 typu interwencyjnego, 2 specjalistyczno-terapeutycznego oraz po jednej socjalizacyjnego i rodzinnego. Pomimo wzrostu liczby placówek zostało odnotowane nieznaczne – wynoszące 0,5% zmniejszenie liczby miejsc. Najistotniejsze zmiany wystąpiły w przypadku placówek specjalistyczno-terapeutycznych – plus 15 miejsc oraz socjalizacyjnych – minus 12 miejsc. W zakresie liczby miejsc w poszczególnych typach placówek, największą liczbą dysponują placówki typu socjalizacyjnego (64% ogółu miejsc) i rodzinnego (18,5% ogółu miejsc).

Tabela 9. Placówki opiekuńczo- wychowawcze o poszczególnych profilach w województwie świętokrzyskim w latach 2014-2016

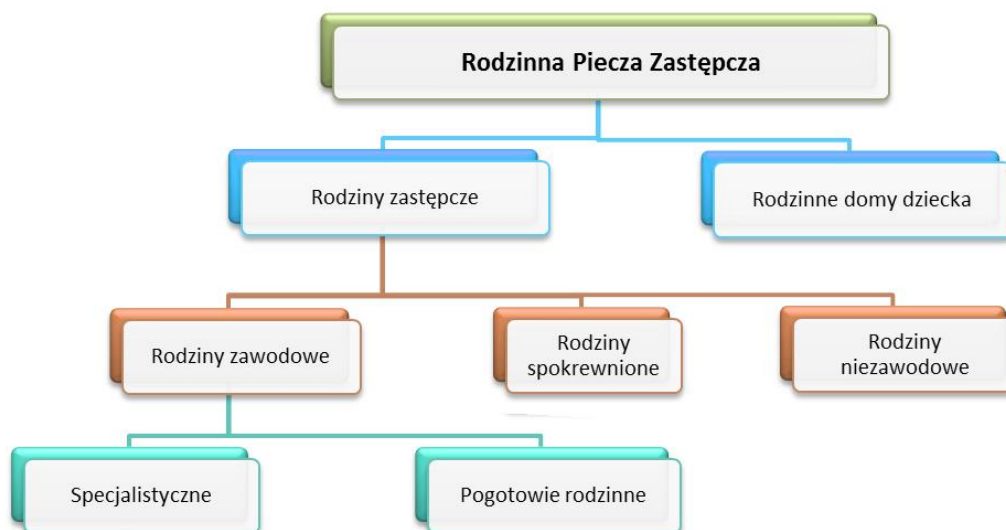
Profile placówek	Liczba placówek	Liczba miejsc	Liczba placówek	Liczba miejsc	Liczba placówek	Liczba miejsc
	2014		2015		2016	
socjalizacyjna	22	413	23	417	24	405
interwencyjna	2	24	4	38	6	41
specjalistyczno-terapeutyczna	1	14	2	54	4	69
rodzinna	17	135	17	126	18	117
Razem	42	586	46	635	52	632

Źródło: opracowanie własne na podstawie

:http://www.kielce.uw.gov.pl/ftp/pliki/wps/Aktualny_wykaz_placowek_opiekunczo_-_wychowawczych_-_2016_r_.pdf.

Rodzinna piecza zastępcza w województwie świętokrzyskim

Schemat 2. Rodzinna piecza zastępcza.

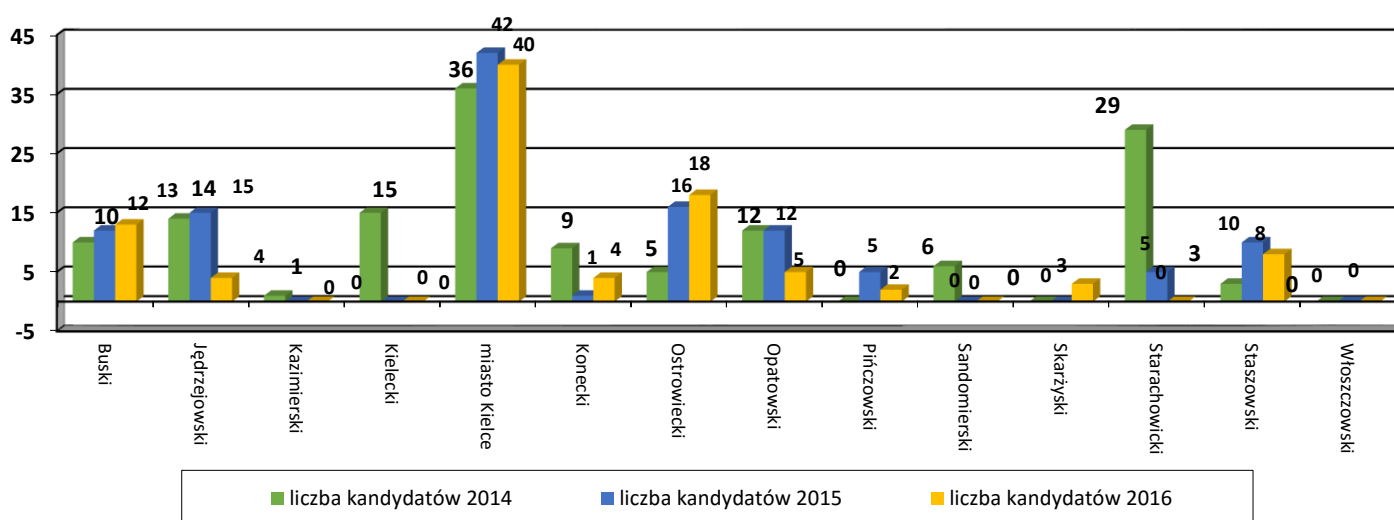

Po okresie wzrostu aktywności samorządów powiatowych (lata 2013–2014) w zakresie podnoszenia kwalifikacji kandydatów na rodziców zastępczych nastąpiła stabilizacja sytuacji. W 2016 roku 8 powiatów regionu zorganizowało szkolenia dla kandydatów na rodziców zastępczych tj. o jeden powiat mniej niż w roku 2015; zmalała liczba przeprowadzonych szkoleń z 35 do 14 oraz wynikająca z niej liczba uczestniczących

kandydatów - z 86 w 2015 do 55 w 2016r. Pod względem liczby przeprowadzonych szkoleń w w/w zakresie największą aktywnością wykazały się powiaty: jędrzejowski i opatowski (po 2 szkolenia), natomiast największą liczbą przeszkolonych kandydatów wykazały się: m. Kielce i powiat buski – odpowiednio 10 i 13 kandydatów.

Powiatami, które nie przeprowadziły szkoleń dla kandydatów na rodziców zastępczych były powiaty: kazimierski, ostrowiecki, pińczowski, skarżyski oraz włoszczowski. Należy zauważyć, iż powiat włoszczowski nie organizował tego typu szkoleń również w latach 2014 i 2015.

Dane jednoznacznie wskazują na niekorzystną tendencję zmniejszania liczby kandydatów: ze 140 w 2014r.; 118 w roku 2015 do zaledwie 95 w roku 2016 (wykres 7).

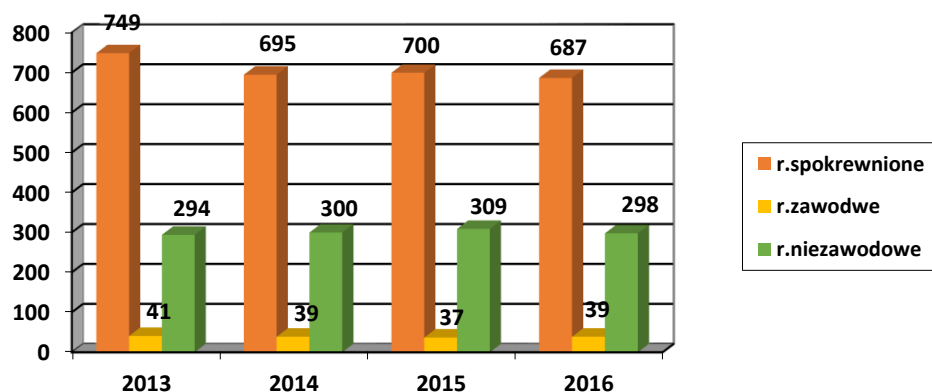

Wykres 7. Liczba kandydatów na rodziców zastępczych w województwie świętokrzyskim w latach 2014 - 2016.

Źródło: opracowanie własne ROPS.

W województwie świętokrzyskim w 2016 r. liczba rodzin zastępczych (spokrewnionych, niezawodowych, zawodowych) zmalała o 40 – z 1.064 w 2015r. do 1.024 w 2016 r.

Powiatami, na terenie których funkcjonowało najwięcej rodzin zastępczych były: m. Kielce - 147, powiat ostrowiecki – 139 oraz powiat skarżyski 123 rodziny, natomiast najmniej - powiaty: kazimierski – 16 oraz buski i włoszczowski - po 28 rodzin (wykres 8).

Wykres 8. Liczba rodzin zastępczych w latach 2013-2016.

Źródło: opracowanie własne ROPS.

Dominującym typem rodzin zastępczych w regionie są rodziny spokrewnione z dzieckiem tj. takie, w których opiekę i wychowanie nad dzieckiem przejmują członkowie rodziny dziecka zobowiązani do alimentacji, tj. wstępni (dziadkowie, pradiadkowie) lub rodzeństwo. Należy zauważyć, iż po okresie istotnego spadku w latach 2013-2014 – wynoszącego ponad 7% liczebność rodzin spokrewnionych w latach 2014-2016 usytuowała się na zbliżonym poziomie. Z analizy przestrzennej liczby rodzin zastępczych spokrewnionych wynika silne zróżnicowanie terytorialne: najwięcej tego typu rodzin było w powiecie ostrowieckim (95) oraz m. Kielce (100), zaś najmniej w powiatach: buskim i włoszczowskim – po 12 rodzin.

Liczba rodzin zawodowych tj. rodzin zawiązywanych przez małżonków lub osoby, które nie są wstępnymi lub rodzeństwem dziecka; stanowiących profesjonalne rodzinne środowisko dla przyjętego dziecka, na przestrzeni analizowanego okresu wykazuje nieznaczną tendencję wzrostową (zwiększenie o 2 rodziny). Jednak w szerszym horyzoncie czasowym (lata 2013-2016) liczba rodzin zawodowych zmniejszyła się o 3 rodziny (tj. 5%). Wśród zawodowych rodzin zastępczych w 2016 roku funkcjonowały 4 rodziny zastępcze

specjalistyczne i 12 rodzin zastępczych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego. Liczba dzieci umieszczonych w tego typu rodzinach zmniejszyła się o jeden i wyniosła 140. Najwięcej tego typu rodzin funkcjonowało w m. Kielce oraz powiecie koneckim – po 6, natomiast w powiecie kazimierskim i staszowskim nie powołano ani jednej rodziny zastępczej zawodowej.

W przypadku rodzin niezawodowych - tworzonych przez małżonków lub osoby niepozostające w związku małżeńskim, niebędące wstępny lub rodzeństwem dziecka, w tym przez osoby z dalszej rodziny lub też zupełnie niespokrewnione z dziećmi. Na przestrzeni lat 2015 – 2016 został odnotowany spadek o 11 rodzin (3,5%). Liczba dzieci w nich umieszczonych także uległa zmniejszeniu - z 400 do 388. Najliczniej tego typu forma opieki rozwinięta jest w powiecie ostrowieckim – 41 rodzin, mieście Kielce 37 oraz powiecie skarżyskim – 36. Najmniej licznie w powiatach kazimierskim – 3 rodziny oraz pińczowskim - 8 rodzin (tabela 10).

Tabela 10. Liczba rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka – dane wg powiatów regionu świętokrzyskiego w latach 2015-2016.

Powiat	Liczba rodzin zastępczych						Rodzinny dom dziecka		Razem	
	Spokrewnionych z dzieckiem		Niezawodowych		Zawodowych		2015	2016	2015	2016
	2015	2016	2015	2016	2015	2016				
buski	10	12	13	13	3	3	0	0	26	28
jędrzejowski	46	43	18	16	0	1	2	2	66	62
kazimierski	12	13	3	3	0	0	0	0	15	16
m. Kielce	104	100	40	37	10	6	4	4	158	147
kielecki	79	70	41	33	4	5	5	5	129	113
konecki	65	56	25	22	6	6	2	2	98	86
opatowski	30	32	22	21	0	1	0	0	52	54
ostrowiecki	90	95	36	41	3	3	0	0	129	139
pińczowski	27	31	8	8	3	3	0	0	38	42
sandomierski	50	51	12	13	1	1	0	0	63	65
skarżyski	81	85	37	36	2	2	0	0	120	123
starachowicki	69	63	19	24	3	3	3	3	94	93
staszowski	22	25	18	19	0	0	1	1	41	45
włoszczowski	15	12	17	12	2	3	1	1	35	28
Razem:	700	687	309	298	37	39	18	18	1064	1042

Źródło: opracowanie własne ROPS.

Dane z Oceny zasobów pomocy społecznej za 2016r. w zakresie rozwoju Rodzinnych Domów Dziecka będących jedną z form rodzinnej pieczy zastępczej nie wskazują na zmiany - w regionie funkcjonowało 18 placówek. Niezmiennie najwięcej domów funkcjonowało

w powiecie kieleckim – 5 i m. Kielce – 4. Natomiast większość powiatów regionu świętokrzyskiego nie powołało do funkcjonowania rodzinnych domów dziecka - należą do nich powiaty: skarżyski, sandomierski, pińczowski, ostrowiecki, opatowski, buski i kazimierski.

Analiza danych pozwala zauważyć, iż powiatem regionu świętokrzyskiego, w których najłatwiej rozwinięta jest rodzinna opieka zastępcza jest powiat kazimierski.

Wnioski i rekomendacje

- Na przestrzeni dwóch lat największą liczbą kandydatów na rodziców zastępczych odnotowano w m. Kielce 42 osób (2015r.) i 40 osób (2016r.). Niestety, w większości powiatów w latach 2014- 2016 nastąpił spadek liczby kandydatów na rodziców zastępczych. Szczególnie drastycznie ich liczba spadła w powiecie starachowickim (minus 29), kieleckim (minus 15) oraz jędrzejowskim (minus 10). Największy wzrost liczby kandydatów odnotowano w powiecie: ostrowieckim – plus 13 i buskim plus 3. W roku 2016 brakiem kandydatów na rodziców zastępczych wykazały się powiaty: kazimierski, kielecki, sandomierski, starachowicki, oraz włoszczowski.
- Wprowadzenie w życie idei deinstytucjonalizacji wymaga rozwijania rodzinnych form pieczy zastępczej, w szczególności zawodowych form: rodzin zastępczych zawodowych i rodzinnych domów dziecka. W związku z niewielką liczbą kandydatów chętnych do utworzenia rodzin zastępczych, zwłaszcza zawodowych rekomendowane jest:
  - prowadzenie kampanii społecznych – upowszechniających ideę rodzicielstwa zastępczego;
  - rekrutowanie kandydatów na rodziny zastępcze zawodowe oraz tworzenie rodzinnych domów dziecka w oparciu o istniejące rodziny zastępcze spokrewnione i niezawodowe;
  - organizowanie szkoleń, prowadzenie grup wsparcia dla istniejących rodzin zastępczych oraz kandydatów na rodziny zastępcze.

Koordynatorzy rodzinnej pieczy zastępczej i rodziny pomocowe

Działania koordynatora mają zapewnić poczucie bezpieczeństwa oraz dostarczać wskazówek i pomocy w rozwiązywaniu trudnych spraw związanych z opieką i wychowaniem powierzonych dzieci. Doskonalenie umiejętności opiekuńczo-wychowawczych rodziców zastępczych, wyposażenie ich w odpowiednią wiedzę i umiejętności jest niezbędne w pełnieniu funkcji rodzica zastępczego, przeciwdziałania to dysfunkcyjności rodziny.

Tabela 11. Koordynacja rodzinnej pieczy zastępczej w latach 2015-2016

Powiat	Liczba koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej		Liczba rodzin objętych działaniem koordynatorów		Liczba osób w tych rodzinach		Liczba dzieci w tych rodzinach	
	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016
buski	2	2	26	28	44	45	38	41
jędrzejowski	2	5	64	59	217	91	89	82
kazimierski	1	1	15	16	59	63	24	26
m. Kielce	12	12	158	149	236	219	205	199
kielecki	9	9	134	133	446	202	234	170
konecki	5	5	86	81	310	291	142	107
opatowski	2	2	78	24	289	126	111	60
ostrowiecki	5	4	30	82	115	341	58	131
pińczowski	1	2	27	40	150	116	40	63
sandomierski	2	2	29	23	102	49	38	32
skarżyski	7	7	121	125	401	431	172	176
starachowicki	4	5	57	66	170	128	95	115
staszowski	1	2	32	37	95	108	41	53
włoszczowski	1	1	12	14	40	47	27	25
RAZEM	54	59	869	877	2674	2257	1314	1280

Źródło: opracowanie własne ROPS.

Rok 2016 stanowił kontynuację trendu wzrostowego w zakresie liczby koordynatorów pieczy zastępczej, choć zjawisko to nie było tak intensywne jak w latach 2014-2015. W województwie świętokrzyskim na przestrzeni 2015 i 2016r. nastąpił blisko 10% wzrost zatrudnienia koordynatorów pieczy zastępczej - w ubiegłym roku funkcjonowało 59 koordynatorów. Największą liczbą koordynatorów mogły wykazać się : m. Kielce oraz powiat kielecki – odpowiednio 12 i 9, zaś najmniejszą powiaty kazimierski oraz włoszczowski – po jednym.

Koordynatorzy rodzinnej pieczy zastępczej w 2016 r. współpracowali z 877 rodzinami zastępczymi, co wskazuje na niespełna 1% wzrost liczby rodzin. Odnosząc się do liczby podmiotów rodzinnej pieczy zastępczej (rodziny zastępcze oraz rodzinne domy dziecka) należy zaznaczyć, że w regionie w 2016r. blisko 85% zostało objęte wsparciem koordynatora.

Dane mogą sugerować o tym, że coraz bardziej przekonane są do nich osoby, prowadzące rodzinne formy pieczy zastępczej.

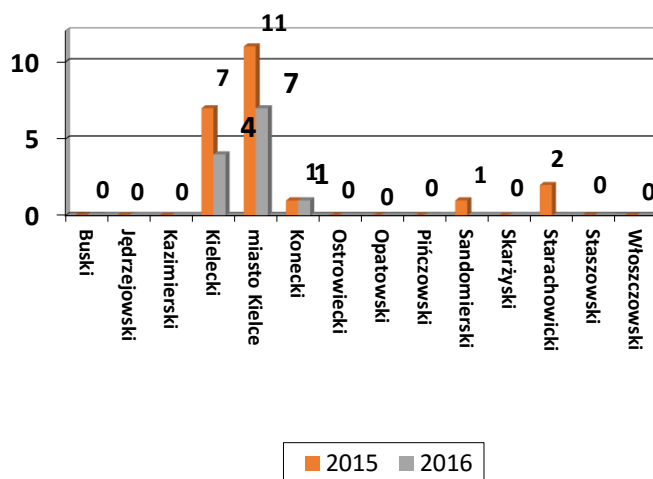
Pomimo utrzymującej się na podobnym poziomie liczby rodzin, nastąpił spadek w zakresie liczby osób w rodzinach zastępczych oraz dzieci w tych rodzinach odpowiednio – 15,5% w przypadku liczby rodzin oraz 2,5% w przypadku liczby dzieci w rodzinach.

W 2016 r. 10 powiatów, tj. o 1 więcej niż w 2015r. zorganizowało łącznie 49 szkoleń dla koordynatorów pieczy zastępczej (wzrost o 7 szkoleń w stosunku do 2015r.), w których udział wzięło łącznie 48 osób – o 13 więcej niż w roku 2015. Największą aktywnością w zakresie przeprowadzania szkoleń wykazało się m. Kielce – 13 szkoleń dla 12 koordynatorów oraz powiat konecki – 11 szkoleń dla 6 koordynatorów. Niepokój budzi fakt braku organizacji szkoleń przez 4 powiaty województwa świętokrzyskiego: ostrowiecki, pińczowski, starachowicki oraz włoszczowski. Należy zauważyć, iż w/w powiaty nie organizowały szkoleń w latach minionych.

Rodzina pomocowa to rodzina, która obejmuje pieczę dziecko w przypadku czasowego niesprawowania opieki nad dzieckiem przez rodzinę zastępczą lub prowadzącego rodzinny dom dziecka. Piecza zastępcza nad dzieckiem może być powierzona rodzinie pomocowej,

w szczególności, kiedy opiekunowie zastępczy wykorzystują prawo do urlopu, uczestniczą w szkoleniach, przebywają w szpitalu lub w sytuacji wystąpienia innych nieprzewidywalnych zdarzeń losowych. Czas pobytu dziecka w rodzinie pomocowej nie może przekroczyć 2 miesięcy.

W województwie świętokrzyskim w 2016r. w trzech powiatach funkcjonowały rodziny pomocowe, liczba ich zmalała w porównaniu do 2015 roku z 22 do zaledwie 12 rodzin (wykres 9).

Wykres 9. Rodziny pomocowe w regionie w latach 2015 i 2016.

Źródło: opracowanie własne ROPS

Na koniec ubiegłego roku powiaty wykazały, iż w rodzinach pomocowych umieszczonych było 18 dzieci, tj. mniej o 12 niż w roku 2015. W zakresie podnoszenia kwalifikacji tego typu rodzin w 2015r. dwa powiaty: kielecki oraz m. Kielce przeprowadziły szkolenia dla 4 rodzin.

Wnioski i rekomendacje

- Konieczne jest **zwiększenie liczby rodzin pomocowych w regionie**, które pełnią ważną rolę wspierającą podmioty rodzinnej pieczy zastępczej. Rodziny pomocowe zostały powołane jedynie na terenie 3 powiatów: m. Kielce, powiatu kieleckiego i powiatu koneckiego. Rekomendowane jest podjęcie działań edukacyjnych prowadzących do powoływania rodzin pomocowych w pozostałych powiatach województwa świętokrzyskiego.
- Wskazane jest **zwiększenie liczby koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej** w celu objęcia wsparciem wszystkich rodzinnych form pieczy zastępczej. Biorąc pod uwagę liczbę podmiotów rodzinnej pieczy zastępczej oraz zapisy ustawy o wspieraniu rodziny i pieczy zastępczej, zgodnie z którą koordynator rodzinnej pieczy zastępczej nie może mieć pod opieką w tym samym czasie więcej niż 15 rodzin

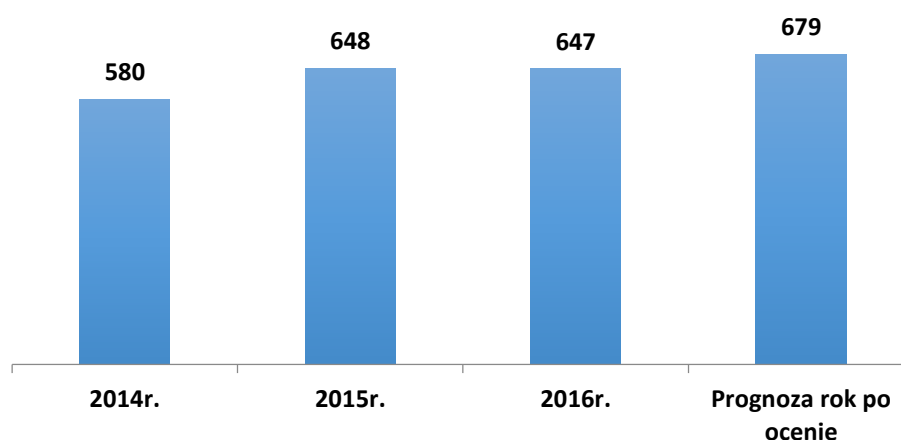
zastępczych lub rodzinnych domów dziecka – pożądana/szacunkowa liczba koordynatorów w województwie świętokrzyskim powinna wynosić ok. **70**.

Usamodzielnianie

Pełnoletni wychowanek placówki opiekuńczo-wychowawczej lub rodziny zastępczej może przystąpić do realizacji programu usamodzielniania i ubiegać się o przyznanie pomocy pieniężnej. Stwarza to szansę dla osób, które są w trudnej sytuacji życiowej, ale starają się współpracować z instytucją pomocy społecznej w kwestii swojego usamodzielniania i stopniowo rozwiązywać problemy wiążące się z uzyskaniem samodzielności.

Pomocą mającą na celu usamodzielnienia mogą być objęte osoby opuszczające:

- placówki opiekuńczo wychowawcze, domy dziecka i rodzinne domy dziecka;
- rodziny zastępcze;
- zakłady poprawcze;
- młodzieżowe ośrodki socjoterapii;
- schroniska dla nieletnich;
- domy pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej;
- domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży.

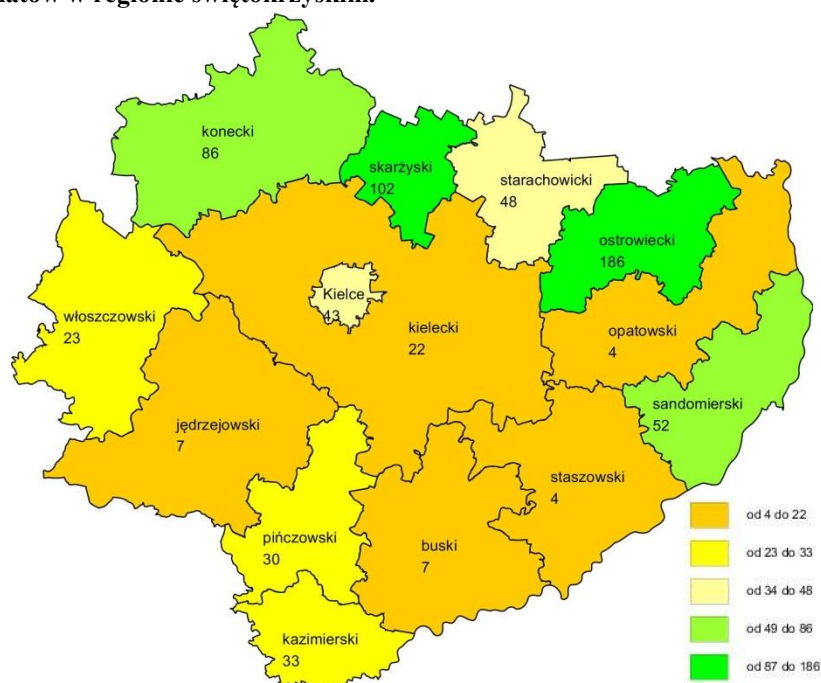
Wykres 10. Liczba osób objętych indywidualnym programem usamodzielniania w latach 2014-2016 wraz z prognozą rok po ocenie.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie CAS.

Liczba osób objętych indywidualnym programem usamodzielnienia w 2016 roku wyniosła 647 osób, o -1 mniej w odniesieniu do 2015 roku. Powiatowe centra pomocy rodzinie prognozują wzrost liczby usamodzielnianych wychowanków w 2017 roku.

Najwięcej osób objętych procesem usamodzielnienia odnotowano w powiatach: ostrowieckim (186) oraz skarżyskim (102). Najmniej w powiatach: opatowskim (4), buskim (7) oraz jędrzejewskim (7).

Mapa 23. Liczba osób objętych indywidualnym programem usamodzielnienia w 2016 roku wg powiatów w regionie świętokrzyskim.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie CAS.

Osobie opuszczającej, po osiągnięciu pełnoletności, rodzinę zastępczą, rodzinny dom dziecka, placówkę opiekuńczo-wychowawczą lub regionalną placówkę opiekuńczo - terapeutyczną przysługuje pomoc na usamodzielnienie w następujących formach:

- 1) pomocy na: kontynuowanie nauki, usamodzielnienie, zagospodarowanie;
- 2) pomocy w uzyskaniu: odpowiednich warunków mieszkaniowych, zatrudnienia;
- 3) pomocy prawnej i psychologicznej

Usamodzielnianie wychowanka pieczy zastępczej to niezwykle trudny proces, który wymaga odpowiedniego przygotowania i współpracy służb społecznych, zaangażowania i środków finansowych na ten cel. Przyznanie świadczeń na kontynuowanie nauki, usamodzielnienie i zagospodarowanie to ważne elementy wsparcia usamodzielnianego wychowanka. Realizując proces usamodzielnienia należy mieć jednak na uwadze, że aby proces startu w dorosłość zakończył się sukcesem, wychowanek powinien zostać wyposażony w niezbędne kompetencje społeczne i zawodowe, w razie potrzeby mieć możliwość otrzymania wsparcia ze strony innych osób, a także posiadać podstawowe warunki do życia – możliwość zamieszkania i podjęcia pracy. Pomoc w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych jest wciąż jedną z największych trudności w udzielaniu pomocy usamodzielnianym wychowankom. Zasadniczym problemem jest **dostępność mieszkań chronionych lub wspomaganych w województwie świętokrzyskim.**

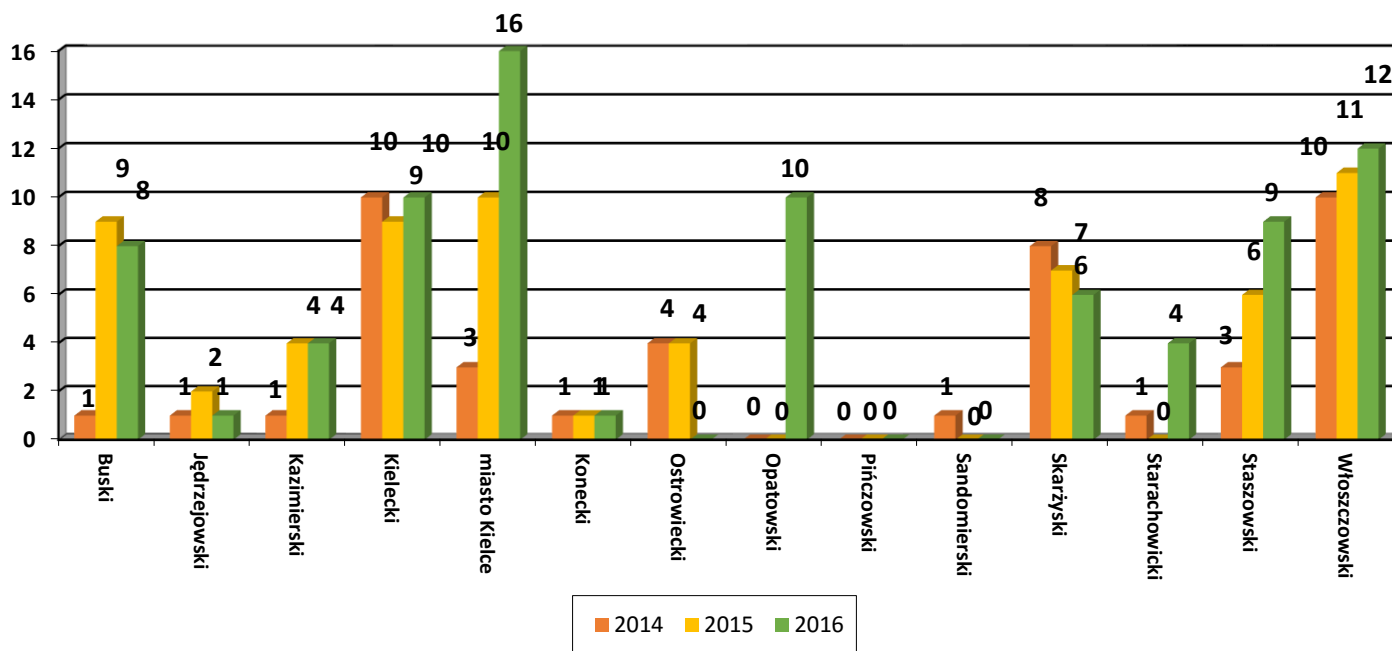
Wnioski i rekomendacje

- Wsparcie dla młodzieży opuszczającej pieczę zastępczą poprzez rozwój mieszkalnictwa chronionego i wspomagane. Szansę na ten rozwój stwarzają środki Unii Europejskiej w perspektywie 2014-2020.
- Rozwój umiejętności prospołecznych i zawodowych usamodzielnianych wychowanków poprzez szkolenia, warsztaty, organizację grup wsparcia oraz działań integracyjnych.
- Wsparcie procesu zatrudnienia usamodzielnianych wychowanków poprzez współpracę z PUP, OWES, lokalnymi pracodawcami.

Grupy wsparcia rodzinnej pieczy zastępczej

Jednym z ważniejszych narzędzi wsparcia i rozbudowy rodzinnej pieczy zastępczej, który poddano analizie stanowią grupy wsparcia dla rodziców zastępczych. Grupa wsparcia stanowi forum wymiany doświadczeń, jej ideą jest samopomoc, czyli wzajemna pomoc, korzystanie z siły i wsparcia grupy. Uczestnicy grupy sami dla siebie stanowią źródło wsparcia emocjonalnego, informacyjnego i instrumentalnego, źródło zasobów, inspiracji i motywacji do działania. Dane ankietowe wskazują, iż niezmiennie 10 powiatów naszego regionu w 2016r. prowadziło łącznie 88 grup wsparcia dla rodziców zastępczych.

Największą liczbę grup wsparcia odnotowano w powiecie kieleckim - 16, włoszczowskim – 12, m. Kielce oraz opatowskim po 10, zaś powiaty: ostrowiecki, pińczowski, sandomierski nie utworzyły tego typu grup (wykres 12).

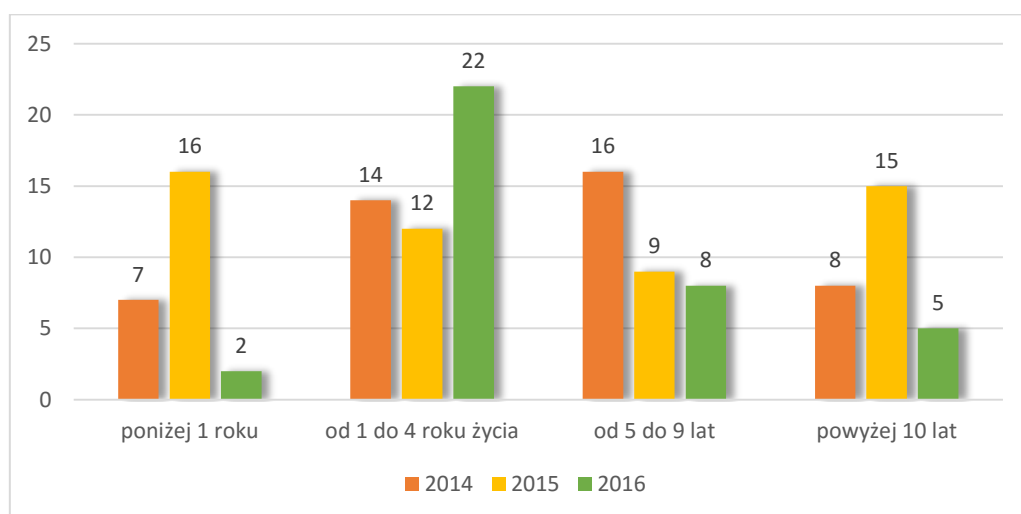

Wykres 11. Liczba grup wsparcia dla rodzin zastępczych w powiatach województwa świętokrzyskiego w latach 2014 - 2016

Źródło: opracowanie własne ROPS.

Adopcja

W 2016 roku Świętokrzyski Ośrodek Adopcyjny objął przygotowaniem do adopcji 47 rodzin. Wszyscy kandydaci poddani zostali wnikliwej diagnozie psychologicznej z zastosowaniem odpowiednich narzędzi diagnostycznych. Liczba dzieci zakwalifikowanych do przysposobienia w 2016 r. wyniosła 67, przysposobionych zostało **37** dzieci. W 2016 roku zauważalna jest tendencja spadkowa – w 2015 roku adoptowano 52 dzieci (wykres 13).

Wykres 12. Przysposobienie według wieku małego w latach 2014 i 2016

Źródło: opracowanie własne ROPS na podstawie ankiet z monitoringu „Regionalnego Programu Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej na lata 2013 – 2018”.

W 2016 roku największą grupę przysposobionych stanowiły dzieci w wieku od 1 do 4 lat (59%), a najmniejszą - dzieci w wieku poniżej 1 roku życia (5%).

Do zadań realizowanych przez samorząd województwa o charakterze **fakultatywnym** należy prowadzenie:

- regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej, w której umieszcza się dzieci wymagające stosowania specjalistycznej opieki i rehabilitacji;
- interwencyjnego ośrodka preadopcyjnego, który służy dzieciom wymagającym specjalistycznej opieki i w okresie oczekiwania na przysposobienie nie mogą być umieszczone w rodzinnej pieczy zastępczej.

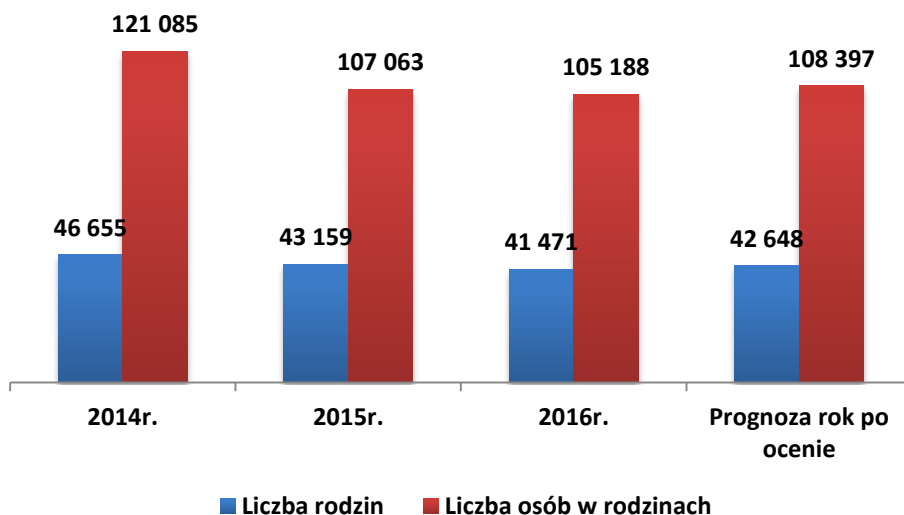
W 2016 roku rozpoczęła funkcjonowanie Regionalna Placówka Opiekuńczo-Terapeutycznej w Kazimierzy Wielkiej oferująca 30 miejsc dla dzieci od pierwszego roku życia. W badanym roku dzieci było 12.

Usługi aktywnej integracji dla osób w trudnej sytuacji na rynku pracy

Praca socjalna

Praca socjalna to działalność zawodowa mająca na celu pomoc osobom i rodzinom we wzmacnianiu lub odzyskiwaniu zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie poprzez pełnienie odpowiednich ról społecznych oraz tworzenie warunków sprzyjających temu celowi. Praca socjalna świadczona jest osobom i rodzinom bez względu na posiadany dochód. Środowisko zawodowe pomocy i integracji społecznej oddziela profesjonalną pracę socjalną, jako działalność skoncentrowaną na pomaganiu innym, pracę z drugim człowiekiem, skupienie się na rozwiązywaniu problemów jednostki, rodziny lub grupy społecznej od zjawiska błędnie w społeczeństwie utożsamianego z pracą socjalną jako wypłacaniem zasiłków i świadczeń pomocy społecznej.

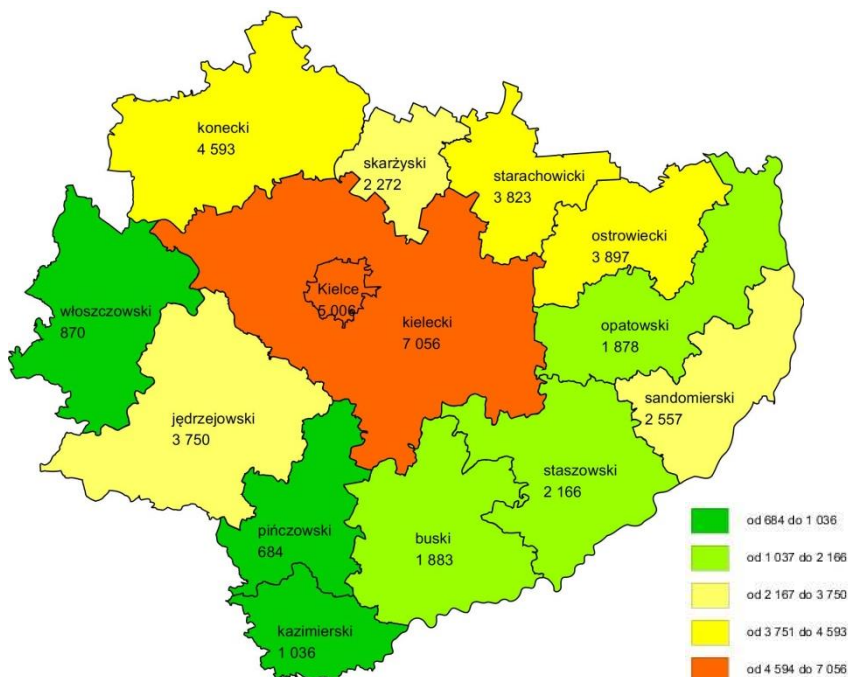

Wykres 13. Liczba rodzin i osób w rodzinach objętych pracą socjalną na przestrzeni lat 2014-2016 wraz z prognozą.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie CAS.

W 2016 roku odnotowano spadek o -3,9% liczby rodzin objętych pracą socjalną w stosunku do roku poprzedzającego ocenę. Ośrodki pomocy społecznej oraz powiatowe centra pomocy rodzinie prognozują wzrost liczby rodzin i osób w rodzinach objętych pracą socjalną.

Mapa 8. Liczba rodzin objętych pracą socjalną w 2016 roku wg powiatów regionu świętokrzyskiego.

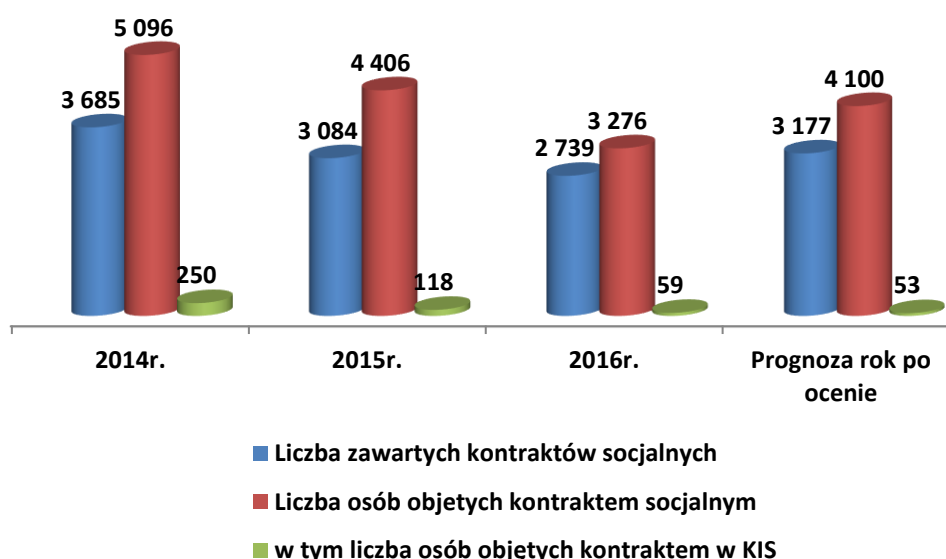
Źródło: Opracowanie własne na podstawie CAS.

Mapa 8 prezentuje liczbę rodzin objętych pracą socjalną w 2016 roku w poszczególnych powiatach województwa świętokrzyskiego. Najwięcej tego typu rodzin odnotowano w powiecie kieleckim (7 056) i mieście Kielce (5 006), najmniej w powiatach: pińczowskim (684), włoszczowskim (870) i kazimierskim (1 036).

Narzędzia oraz formy aktywnej integracji i pracy socjalnej

Kontrakt socjalny

Kontrakt socjalny to pisemna umowa zawarta między ośrodkami pomocy społecznej, a osobą (rodziną) ubiegającą się o pomoc, określająca sposób współdziałania w rozwiązywaniu problemów osoby lub rodziny znajdującej się w trudnej sytuacji życiowej oraz uwzględniająca możliwości wykorzystania zasobów środowiska lokalnego. Kontrakt zawiera m.in.: opis sytuacji życiowej osoby lub rodziny, opis koniecznych do podjęcia przez nią działań, a także formę, zakres i czas udzielonej pomocy przez ośrodek. Okres, na jaki zawierany jest kontrakt socjalny dostosowany jest do sytuacji życiowej, w jakiej znajduje się osoba zawierająca kontrakt oraz do form wsparcia zaproponowanych przez ośrodek.

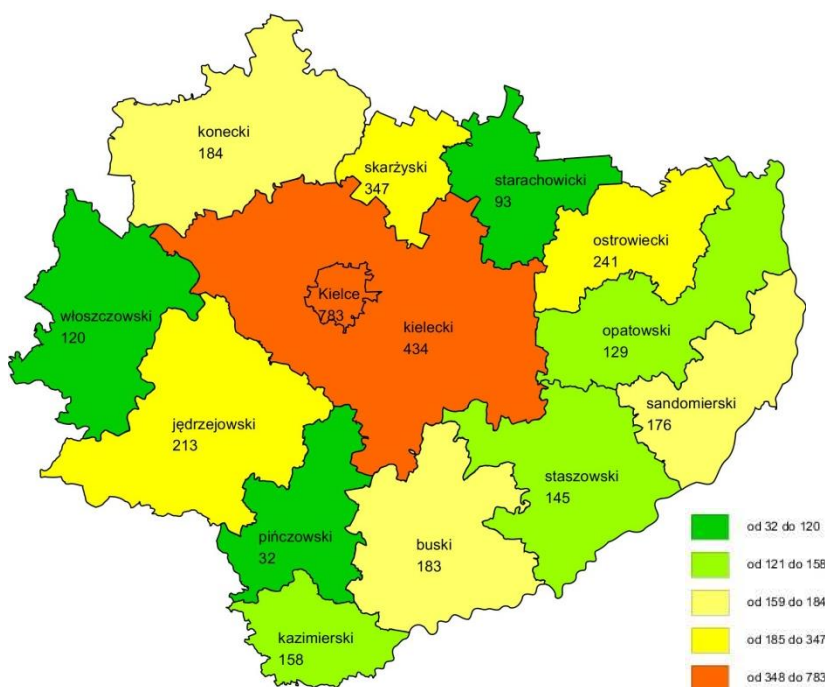
Wykres 14. Liczba zawartych kontraktów socjalnych oraz osób objętych kontraktem socjalnym, w tym liczba osób objętych kontraktem w KIS na przestrzeni lat 2014-2016 wraz z prognozą.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie CAS.

Dane dotyczące liczby zawartych kontraktów socjalnych oraz liczby osób objętych kontraktem socjalnym wskazują, iż 2016 rok jest kolejnym, w którym odnotowano spadek liczby kontraktów oraz liczby osób objętych tym instrumentem aktywizacyjnym, co jest związane m.in. z niskim poziomem realizacji projektów z Europejskiego Funduszu Społecznego przez OPS/PCPR. W stosunku do roku poprzedzającego ocenę odnotowano mniejszą liczbę zawartych kontraktów socjalnych (**2 739**) spadek o **-11,19%**, zmniejszyła się również o **-25,6%** liczba osób objętych kontraktem (**3 276** osób). W zakresie osób objętych kontraktem

w klubach integracji społecznej w 2016 roku odnotowano **50,0%** spadek (**59** osób) w stosunku do roku poprzedniego.

Mapa 9. Liczba osób ogółem objętych kontraktem socjalnym w 2016 roku wg powiatów regionu świętokrzyskiego.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie CAS.

Najwięcej osób objętych kontraktem odnotowano w m. Kielce (**783**) oraz w powiecie kieleckim (**434**), natomiast najmniejszą liczbę osób objętych ww. instrumentem pomocy społecznej - w powiecie pińczowskim (**32**) i starachowickim (**93**).

Program Aktywności Lokalnej (PAL)

Program Aktywności Lokalnej oparty jest na środowiskowej metodzie pracy socjalnej, którego celem jest aktywizowanie społeczności lokalnych oraz tworzenie poczucia przynależności

do danego miejsca i grupy.

Podstawowymi celami **PAL** są:

- powstanie silnych i zintegrowanych społeczności lokalnych;
- animowanie lokalnego rozwoju w oparciu o aktywność obywatelską;
- rozwój lokalnej samoorganizacji, solidarności i tworzenie więzów samopomocy;
- wspieranie społecznej, edukacyjnej i charytatywnej aktywności środowisk lokalnych;
- zaktywizowanie lokalnych zasobów – instytucji i organizacji samorządowych, pozarządowych, biznesowych;
- budowanie tożsamości wspólnot lokalnych poprzez podnoszenie jakości usług społecznych;
- wspieranie działań organizacji, instytucji lokalnych i obywateli działających w obszarze samorządności, kultury, edukacji, przedsiębiorczości, pomocy społecznej i ochrony środowiska;
- rozwijanie uczestnictwa mieszkańców w życiu publicznym ze szczególnym uwzględnieniem grup marginalizowanych.

W regionie świętokrzyskim Program Aktywności Lokalnej pomimo rekomendacji oraz działań promujących, jest narzędziem rzadko wykorzystywanym przez samorządy powiatowe oraz gminne. Działania w ramach PAL zadeklarował tylko **1** Ośrodek Pomocy Społecznej: **Opatów**. W 2016 roku w ramach programu objęto wsparciem tylko **10 osób**.

Program Aktywizacja i Integracja (PAI)

Program Aktywizacja i Integracja obejmuje działania mające na celu poprawę sytuacji na rynku pracy osób bezrobotnych i korzystających ze świadczeń pomocy społecznej. Do udziału w programie PAI kierowani są bezrobotni o profilu pomocy III, korzystający ze świadczeń pomocy społecznej i przede wszystkim realizujący kontrakt socjalny. Działania te są inicjowane na rzecz reintegracji społeczno-zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym lub przeciwdziałania uzależnieniom i patologiom społecznym, zgodnie z przepisami o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Omawiane rozwiązanie ma charakter fakultatywny. Jego zainicjowanie oraz dobór partnerów uwarunkowane jest przede wszystkim możliwościami finansowymi Funduszu Pracy i budżetów samorządów lokalnych. Program stwarza dodatkowe możliwości aktywizacji osób, które utraciły możliwość podjęcia pracy z powodu długiego okresu przebywania w statusie osoby bezrobotnej, często połączonego z brakiem kwalifikacji oraz niewystarczającymi kompetencjami.

Działania realizowane w ramach programu PAI mają na celu aktywizację zawodową i integrację społeczną. W zakresie aktywizacji zawodowej wyróżnia się prace społecznie użyteczne realizowane przez ośrodek pomocy społecznej, natomiast w zakresie integracji społecznej w celu kształtowania aktywnej postawy w życiu społecznym oraz zawodowym, wyróżnia się w szczególności grupowe poradnictwo specjalistyczne, warsztaty trenerskie oraz grupy wsparcia.

W 2016 r. w regionie świętokrzyskim program realizowany był w **4** gminach: Skarżysko-Kamienna, Końskie, Pińczów oraz m. Kielce. Łącznie do Programu PAI zostało skierowanych **105** osób. Niemal 90% grupy stanowili długotrwale bezrobotni, a ponad połowa to osoby powyżej 50 roku życia (50,5%). Udział w programie zakończyło 81 bezrobotnych.

Aktywność projektowa

W ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014-2020, Oś Priorytetowa 9. Włączenie społeczne i walka z ubóstwem, Działanie 9.1 Aktywna integracja zwiększająca szanse na zatrudnienie, istnieje możliwość realizacji

zindywidualizowanych i kompleksowych działań prowadzących do poprawy poziomu aktywności zawodowej osób i rodzin wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym. W 2016 roku w województwie świętokrzyskim realizowano jedynie 6 projektów na łączną kwotę 6.528.017,73 zł, a wsparciem objęto 335 osób z powiatów: buskiego, kazimierskiego, kieleckiego, miasta Kielce, opatowskiego, ostrowieckiego, sandomierskiego oraz starachowickiego. Wśród przyczyn niskiego aplikowania o ośrodki w ramach Działania 9.1 należy wymienić: brak odpowiedniej kadry, trudne Wytyczne CT 9, problemy beneficjentów z obsługą generatora wniosków o dofinansowanie projektów (Lokalny System Informatyczny), a także brak wiary w powodzenie przedsięwzięcia.

Rozwiązaniem jest wprowadzenie projektów pozakonkursowych dla OPS i PCPR.

Z uwagi na występujące duże potrzeby w zakresie usług społecznych rekomenduje się również zmianę trybu wyboru projektów z konkursowego na pozakonkursowy dla OPS/PCPR w *Działaniu 9.2 Ułatwienie dostępu dla wysokiej jakości usług społecznych i zdrowotnych*. W 2016 roku w województwie świętokrzyskim realizowano jedynie 13 projektów w ramach tego Działania, które zakładają objęcie wsparciem 1355 osób (okres realizacji projektów 2016 – 2017 i dalsze).

Podmioty ekonomii społecznej o charakterze reintegracyjnym

Podmioty reintegracji społeczno-zawodowej, takie jak: CIS, KIS, ZAZ, WTZ są istotnym elementem polityki rynku pracy i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, będąc często pierwszym etapem na drodze osób wykluczonych do zawodowej i społecznej aktywności. Stąd niezwykle ważne jest zwiększenie tego typu podmiotów w województwie świętokrzyskim. Tymczasem, ich liczba pozostaje wciąż na tym samym poziomie.

Centra Integracji Społecznej

W regionie świętokrzyskim w 2016 roku funkcjonowało **6** centrów integracji społecznej, **2** z nich prowadzone przez jednostki samorządu terytorialnego a **4** przez organizacje pozarządowe. W 2016 roku z oferowanej pomocy skorzystało **483** osoby.

Kluby Integracji Społecznej

Na terenie województwa świętokrzyskiego w 2016 roku funkcjonowało 11 Klubów Integracji Społecznej, w tym 4 prowadzone przez jednostki samorządu terytorialnego i 7 przez organizacje pozarządowe.

Warsztaty Terapii Zajęciowej

W 2016 roku w województwie świętokrzyskim funkcjonowało **27** warsztatów terapii zajęciowej, **4** z nich prowadzone były przez jednostki samorządu terytorialnego, a **23** przez inne podmioty. Liczba uczestników zajęć oferowanych przez warsztaty to **1 679** osób.

Zakłady Aktywności Zawodowej

W regionie świętokrzyskim w 2016 roku funkcjonowały **4** zakłady aktywności zawodowej, w tym **1** prowadzony przez jednostkę samorządu terytorialnego a pozostałe **3** placówki przez organizacje pozarządowe. W zajęciach oferowanych przez placówki uczestniczyło **190** osób.

Spółdzielnie socjalne

Spółdzielnie socjalne działają na podstawie ustawy z 27 kwietnia 2006 r. o *spółdzielniach socjalnych*, w której wskazano, że ich nadrzędnym celem jest adaptacja na rynek pracy osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, jak również umożliwienie osobom bezrobotnym powrotu na rynek pracy poprzez kierowanie wspólnym przedsiębiorstwem. Jak wynika z ogólnopolskich rejestrów, w regionie świętokrzyskim zarejestrowanych jest ok. 50 spółdzielni socjalnych. Badanie kondycji sektora ekonomii społecznej ujawniło jednak, iż w regionie świętokrzyskim aktywnie działa ok. 26 Spółdzielni Socjalnych, działalność pozostałych jest zawieszona albo postawiona w stan likwidacji. Z uwagi na ważną rolę Spółdzielni Socjalnych w procesie aktywizacji społeczno-zawodowej osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym należy dołożyć wszelkich możliwych starań, aby w województwie świętokrzyskim powstało jak najwięcej Spółdzielni Socjalnych. Ważną rolę w tym procesie odgrywają Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej, którym należy udzielić wsparcia w tym obszarze.

Wnioski i rekomendacje

- Spadek liczby osób i rodzin objętych kontraktem socjalnym, co jest związane z niskim poziomem realizacji projektów z Europejskiego Funduszu Społecznego przez OPS/PCPR. Rekomenduje się zmianę trybu wyboru projektów z konkursowego na pozakonkursowy dla OPS/PCPR.
- Niewielkie zainteresowanie realizacją PAL i innych metod pracy środowiskowej przez OPS. Rekomenduje się działania edukacyjne dla OPS oraz premiowanie PAL i innych metod pracy środowiskowej w kryteriach przyznawanych w ramach naborów EFS.
- Niewielka liczba podmiotów o charakterze reintegracyjnym. Rekomenduje się dodatkowe nabory w ramach EFS, w ramach których możliwe będzie utworzenie lub rozszerzenie działalności podmiotów o charakterze reintegracyjnym.

Wnioski i rekomendacje zbiorczo

Przeprowadzone analizy pozwoliły spojrzeć na województwo świętokrzyskie i jego powiaty z punktu widzenia sytuacji w obszarze aktywnej integracji i pieczy zastępczej. Główne wnioski i rekomendacje z przeprowadzonych analiz wskazano w poniższej tabeli:

1	Rozwijanie aktywnych form integracji społecznej i umożliwienie dostępu do nich osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym oraz poprawa skuteczności funkcjonowania	IZ RPO
---	---	--------

	<p>instytucji pomocy społecznej w regionie.</p> <p>Rekomenduje się zmianę trybu wyboru projektów z konkursowego na pozakonkursowy dla OPS/PCPR.</p> <p>Pozytywną specyfiką projektów wybieranych w rekomendowanym trybie, ze względu na charakter działalności instytucji realizujących, jest kompleksowy obszar oddziaływania (zwłaszcza w ujęciu geograficznym). Dysponują one odpowiednimi narzędziami ustawowymi do realizacji określonych zadań. Mają również szczegółową i aktualną wiedzę (w pewnym zakresie) na temat sytuacji społeczno-gospodarczej własnego regionu.</p> <p>Należy podkreślić, iż bardziej efektywne pod względem kosztów realizacji są projekty wybierane w trybie pozakonkursowym. Istotną przewagą projektu pozakonkursowego jest to, że procedura jego wyboru i wdrożenia jest znacznie szybsza (w porównaniu do trybu konkursowego), dzięki czemu łatwiej jest reagować na szybko zmieniające się warunki społeczno-gospodarcze danego regionu. Dzięki temu, iż instytucje publiczne, w swoich działaniach kierują się założeniami strategii obowiązujących w danym regionie (itp. strategii rozwoju województwa, strategii rozwoju polityki społecznej, itp.) ich działania są komplementarne i odnoszą się do szerszych problemów społeczno-gospodarczych. Warto również podkreślić, że projekty wybierane w trybie pozakonkursowym, cechuje lepszy dobór narzędzi rekrutacyjnych uczestników projektów, ponieważ beneficjenci pozakonkursowi posiadają zazwyczaj lepiej rozwiniętą sieć powiązań międzyinstytucjonalnych (zarówno formalnych jak i nieformalnych), czy też aktualne analizy dotyczące sytuacji społeczno-gospodarczej regionu.</p> <p>Projekty pozakonkursowe cechują się lepszą efektywnością kosztów obsługi projektów i kosztu jednostkowego przypadającego na uczestnika wsparcia.</p>	
2	Z uwagi na występujące duże potrzeby w zakresie usług społecznych, niską aktywność projektową rekomenduje się również zmianę trybu wyboru projektów z konkursowego na pozakonkursowy dla OPS/PCPR w <i>Działaniu 9.2 Ułatwienie dostępu dla wysokiej jakości usług społecznych i zdrowotnych.</i>	IZ RPO
3	Rozwijanie systemu usług środowiskowych dla rodzin z problemami opiekuńczo-wychowawczymi – objęcie kompleksowym wsparciem (asystent rodziny/ rodziny wspierające, specjalistyczne poradnictwo, dzienne placówki wsparcia).	OPS/PCPR
4	Zwiększenie zatrudnienia asystentów rodziny – liczba asystentów rodziny w województwie świętokrzyskim powinna wynosić przynajmniej 326.	OPS
5	Upowszechnianie ważnego narzędzia wsparcia rodziny	OPS/ROPS

	przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych – rodziny wspierającej.	
6	Utworzenie placówek wsparcia dziennego w tych częściach województwa gdzie występuje największe natężenie problemów opiekuńczo – wychowawczych. Z uwagi na ważną rolę, jaką odgrywają placówki wsparcia dziennego w profilaktyce wsparcia rodziny przeżywającej trudności opiekuńczo – wychowawcze, docelowo należy dążyć do tego, aby placówka wsparcia dziennego występowała w każdej gminie.	JST/OPS
7	Kontynuacja deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej. Rekomenduje się rozwijanie rodzinnych form pieczy zastępczej, w szczególności zawodowych: rodzin zastępczych zawodowych i rodzinnych domów dziecka.	PCPR
8	Organizacja szkoleń, prowadzenie grup wsparcia dla istniejących rodzin zastępczych oraz kandydatów na rodziny zastępcze.	PCPR/ROPS
9	Rozwój mieszkalnictwa chronionego i wspomaganego, jako niezbędnego warunku realizacji procesu usamodzielnienia.	JST/OPS/PCPR
10	Rozwój umiejętności prospołecznych i zawodowych usamodzielnianych wychowanków poprzez szkolenia, warsztaty, organizację grup wsparcia oraz działań integracyjnych.	OPS/PCPR
11	Wsparcie procesu zatrudnienia usamodzielnianych wychowanków poprzez współpracę z PUP, OWES, lokalnymi pracodawcami.	JST/PCPR/PUP/OWES
12	Promowanie rodzicielstwa zastępczego – rodzinne formy pieczy zastępczej zapewniają pełny i harmonijny rozwój osobowości dziecka, które zostało pozbawione opieki w rodzinnym domu. Biorąc powyższe pod uwagę, promocja i pozyskiwanie kandydatów na rodziny zastępcze i rodzinne domy dziecka, a także rodziny pomocowe, powinno należeć do zadań priorytetowych.	PCPR
13	Rozwój poradnictwa specjalistycznego we wszystkich powiatach regionu.	PCPR/OPS
14	Rozwój i wsparcie pracy środowiskowej przeznaczonej dla dzieci i młodzieży, m.in. świetlic środowiskowych i socjoterapeutycznych, klubów, pracy podwórkowej i streetworkingu.	OPS
15	Niewielkie zainteresowanie realizacją PAL i innych metod pracy środowiskowej przez OPS. Rekomenduje się działania edukacyjne dla OPS oraz premiowanie PAL i innych metod pracy środowiskowej w kryteriach przyznawanych w ramach naborów EFS.	OPS/PCPR/ROPS/IZ RPO

